

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"כ) כי במצוותך האמנת – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התעט'ט; **הפצית ההשערות**: **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשט** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנת רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – ה'יקש; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **זולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא וזולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תלישא-קטנה** = **תרשא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רציוו לנשוא אחר בהלכה:

1.1 שמות בא י,א

שמות בא י,א:

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֶיךָ פְּרַעַה אֱלֹהֵינוּ עַד-מֵתֵי יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שֶׁלַח אֶת-הָאֱנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם הַטָּרְסָם תַּדְעַ פִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֶיךָ פְּרַעַה – תרסא קדמא וזולא **אֱלֹהֵינוּ** – רביע **עַד-מֵתֵי** – פשטא, מופע נדיר מאד של פשטא ללא מהפך לפניו ולא בתבנית פשטא [מונח] זקא-קטן **יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ** – קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, לכתחילה ובפועל **יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שֶׁלַח אֶת-הָאֱנָשִׁים** – פעמיים זקא בין שני קיסרים **וַיַּעֲבְדוּ** – טפחא ללא מרכא **אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם** – מונח אתנת, למעט עבודה שלא לה' א-לקינו

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֶיךָ פְּרַעַה אֱלֹהֵינוּ – תרסא קדמא וזולא רביע, פרט (א) וכלל ופרט (ב) המפרט פרט (א).

פרט (א) מרמז על שיעור זמן גאולה, קדמא וזולא כעין כלל מלמד על אי הודאות של הידיעה של זמן הגאולה מתוך פרט (ב) – רביע, ארבע זמנים אפשריים לגאולת מצרים מנקודת הפתיחה: לפי 430 שנה בברית בין הבתרים, לפי 400 שנה מהבשורה על לידת יצחק או מלידת יצחק, 400 שנה מירידת יעקב ובניו למצרים, זמן בעיתה או אחישנה. והמשכו מראה על אי הודאות, מפני שתבנית הטעמים של הקרא **יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ** – קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, מרמזת על לכתחילה ובפועל.

וַיֹּאמְרוּ – תרסא, בתפקיד שיעור, זמן יציאת מצרים. רמזים לכך במלים: **הַטָּרְסָם תַּדְעַ**

הַטָּרְסָם – כמו **טרם ישכבו (בר' וירא יט,ד)** – נאמר במלאכים אצל לוט בסדום בלילה אחר יום הבשורה על לידת יצחק, מאז ועד זמן הפסוק כמעט ארבע מאות שנה

תַּדְעַ – כמו **ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בר' לז-לך טו,יג)** – נאמר בברית בין הבתרים לאברהם אבינו ומאז ועד זמן הפסוק כמעט ארבע מאות ושלושים שנה. אלא שגם בני ישראל לא ידעו האם משך הזמן הזה הוא מברית בין הבתרים, מהבשורה הלידה או הלידה של יצחק, או מירידת יעקב ובניו למצרים שזה היה 190 שנה אחרי לידת יצחק ולכן שנת מכות מצרים היא השנה ה-210 לירידתם למצרים ויש הדורש שאכן לא מלאה הגזרה של 400 שנה ושלוש הגלויות הבאות משלימות אותה.

עֲבָדֶיךָ פְּרַעַה – קדמא וזולא, ג' קדמא וזולא עולה מאה ותשעים שנה, כדרש על (**שמ' א,יד**) **וימררו את-חיייהם** – קדמא וזולא, שהקב"ה קירב את הקץ ב-190 שנה בגלל שהעניו במצרים כמעט כילה את בני ישראל מבחינה רוחנית – אמונה בה'

יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ – קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, לכתחילה ובפועל

לכתחילה עבדי פרעה ופרעה ידעו, שבני ישראל באו למצרים לתקופה מוגבלת כמו שאמרו (**בר' ויגש מז,ד**) **לגור בארץ באנו**, לגור ולא להשתקע.

לכתחילה בני ישראל ידעו שגרותם במצרים לתקופה מוגבלת של ארבע מאות או ארבע מאות ושלושים שנה, כנדרש על בני אפרים שטעו בחישוב הקץ וכאשר פרצו ממצרים הומתו בידי הגתים (הפלשתים). השאלה הפשוטה היא **עַד-מֵתֵי** הגלות **בפועל**?

עַד-מֵתֵי – פשטא, מיוחדת ועצמאית, ואחריו תבנית פעמיים זקא בין שני קיסרים, היא השאלה על זמן גאולת מצרים ועל זמן הגאולה העתידה אחרי הגלות הרביעית.

יוסף גילה לבני ישראל כי הגואל יבוא עם המלים **פקד יפקד**, השאלה מתי זה יהיה **בפועל** בעיתה או אחישנה.

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֶיךָ פְּרַעַה אֱלֹהֵינוּ – היות ולכתחילה ידוע שזמן שהותם של בני ישראל במצרים מוגבל, מכות מצרים מרמזות שעכשו הזמן **בפועל** לשחררם ולא לאבד את מצרים,

הַטָּרְסָם תַּדְעַ פִּי – ר"ת תכ"ה שם ה' שבו מעניש, כנדרש במשה כאשר אמר (**שמ' ב,יג**) **למה תכה רעך** שהכה המצרי בשם זה.

לכתחילה עצתם בסופו של דבר הועילה ובשיא החורבן האישי (מכת בכורות) פרעה גירשם ביד חזקה בלי שטר שיחרור, כדי שבני ישראל לעולם לא ישכחו ענויהם, ששיחרור מרצון משכיה מן העבד את צערו ויתפסו עם מצרים (**ספר הפרשיות הרב כ"טוב**) אבל **בפועל** כאשר גילו כי אבדו כל מונגם התחרטו, וכולם רדפו את בני ישראל לתוך מפתלם המלאה בקריעת ים סוף וזה היה חורבן מלא של מצרים כי כשם שאלו לוקים על הים כך הנשארם במצרים לוקים על היבשה.

שמות בא יב,ב: הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם רֵאשׁ חֲדָשִׁים

רֵאשׁוֹן הוּא לָכֵם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם – דרגא תביר טפחא

הַחֲדָשׁ – דרגא בצורתו מצביע מעלה אל **הַזֶּה** – תביר – צורת לבנה בחידושה כאשר קימור הקשת שלה פונה אל החמה ששקעה, היינו ימינה. כפי' (**רש"י**) **הַחֲדָשׁ הַזֶּה** – הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש. וגו'

הַזֶּה – נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה בריקע, ואמר לו כזה ראה וקדש. הקב"ה הראה לו באצבע (טט – במדרש אומר אצבע יד ימין, הסמוכה לאגודל)

[בבלי ראש השנה כב,א] גמרא. אמר רבי לוי: מאי טעמא דרבי שמעון – דכתיב (שמות יב ב) **וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן בְּאַרְצְךָ מִצְרַיִם לֵאמֹר. הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם** ... עדות זו תהא כשרה בכס. – ורבנן: עדות זו תהא מסורה לכס.

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים בנושא מסוים שלגבי כולם חל ענין או ההלכה של **רֵאשׁ חֲדָשִׁים**. קבוצת הפרטים כאן דייני בית דין כמוכם, וגם שני עדים כמוכם לענין קביעת ראשי חדשים **רֵאשׁ חֲדָשִׁים**.

[תורה תמימה פרשת בא]

לכס – [מהו לכס], עדות זו תהא מסורה לכס, [מכאן שקבלת עדות החודש וקדוש החודש – לבית דין מסורה] ר"ה כ"ד א': לכס – אין ייחוד מקדש את החודש אפי' מומחה לרבים, שהרי אין לך מומחה לרבים בישראל כמשה רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך, שנאמר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החודש הזה לכם^(כ) [שם כ"ה ב']:

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים בנושא קידוש החדש (דיינים, מראות לבנה), התביר ממעט את כל ישראל ומותר רק את בית הדין אבל לא ייחיד מומחה כי הטפחא מרבה מומחים לקידוש החדש. כמו כן אפשר להבין מפרוש **[כלי יקר]** שלכל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; הפצות השערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דהגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – ה'קיש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גריש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = טרשא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

חדש יש מראה לבנה משלו, כלומר הטפחא מרבה מראות לבנה בהידושה.

ירושלמי ראש השנה פ"ב ה"ד (וילנה יב ה)) ... אמר רבי חייא בר בא ראו אותו יוצא מענן זה ונכנס לתוך ענן אחר מעדין עליו טט - ה'חדש הנה לכם - דרגא תביר טפחא, קבוצות פרטים המצטרפים לנושא אחד, כאן חלקי לבנה לקידוש החדש, הנראים בסדר זמן, בחלקים.

דרגא – ראה התחדשות בסדר זמן של ראו אותו יוצא מענן זה ונכנס לתוך ענן אחר, תביר – בגלל העננות ראה אותו בחלקים טפחא – רבוי החלקים מצטרפים ביחד לראיה אחת

סיכום: בפסוקנו דרגא הצביעה למקום או ענין מסוים, כאן מהארץ ללבנה, תבנית דרגא תביר טפחא קבוצות פרטים מסוימים המתקיימים בעת ובעונה אחת, בית דין מומחים לקידוש החדש, מראות לבנה במולדה. תבנית דרגא תביר טפחא סדר זמן לראית מולד הלבנה בחלקים המצטרפים ביחד לראיה שלמה.

שמות בא יג,ג - ד: פסוק שלישי בפרשת קדש לי כל בכור
[ג] **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-ה'עֵם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרָיִם מִבְּיַת עֲבָדִים כִּי בִּתְּחִלָּה הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם**
וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ:

[ד] **הַיּוֹם אֲתֶם יֵצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:**

[בבלי פסחים כח,ב] רבי יוסי הגלילי אומר: מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד - תלמוד לומר **(שמות בא יג,ג) וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ**: וסמיך ליה **(שמות בא יג,ד) הַיּוֹם אֲתֶם יֵצְאִים**.

רש"י הכי גרסינן: חמץ אין לי אלא שנתחמץ מאליו, מנין לפסח מצרים - שלא נהגו בו איסור חמץ אלא יום אחד. תלמוד לומר לא יאכל חמץ וסמיך ליה היום אתם יוצאים - לא יאכל חמץ היום.

שמות בא יג,ג ... וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ: [ד] הַיּוֹם אֲתֶם יֵצְאִים

וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ – מרכא טפחא סלוק, מרכא טפחא מרבה, מה היא מרבה? נלמד מהסילוק המאפין אותה, איסור אכילת חמץ לדורות. הסלוק גם ממעט, להודיע כי רק חמץ נאסר ולא דברים אחרים.

הַיּוֹם – טפחא בראש פסוק, בתפקיד שמתפשט אפיון ממנה אלפניו. האפיון הוא כדרשת ריה"ג כי פסח מצרים - נהגו בו איסור חמץ יום אחד. זה היה הציון, ולמעשה לא אכלו חמץ בשלושים יום הבאים ובט"ו אייר ירד המן, ואם לא היה להם תבואה אז גם לא אכלו חמץ עד בואם אל ארץ כנען.

שמות בא יג,ה:

[ה] **וַהֲנִה כִּי-יָבִיאֲךָ ה' אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לָתֵת לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעֵבֶרְתָּ אֶת-הָעֵבֶרְתָּ הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:**

אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי – מונח תלישא-גדולה, שני ענינים של שיעור והם מושפעים ו/או משיפעים על **והיה כי-יביאך ה'** - מונח מונח פזר, כעין שלוש פזר שענינו דרוש למקום אחר ואם צריך גם למקומו (ומפאת הקיצור לא מוסבר בפרסום זה) **אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי** – מונח תלישא-גדולה, שני ענינים של שיעור, מלפניו ומאחוריו.

מלפניו ע"פ **[תורה שלמה מה]** מהפסוקים יג ג – ד לומדים על עבור השנה שיהיה הפסח **בחדש האביב** (טט - **של ארץ-הכנעני**) כי אכילת חמץ אסורה אחרי יום תקופת האביב, **[כסף משנה הל' קידוש החדש פ"ד]** אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני אביב שלא הגיע או מפני התקופה שלא יהא אביב בתקופה חדשה שהם עיקר זמני העיבור מן התורה **מאחוריו** ע"פ **[רמב"ן]** - ע"פ רבותינו על **[ספרי דברים כו ט]** וגם כמובא ב-**[תורה שלמה]** ארץ חמישה עממים הנמנים בפסוק היא ארץ זבת חלב ודבש, וארץ הפריזי והגרשי הלא מוזכרים בפסוק היא פחותה מארץ המוזכרים אבל ביחס לשאר הארצות גם היא ארץ זבת חלב ודבש.

אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ - תביר מרכא טפחא אתנה או סלוק, נמצא בתורה כשמונה פעמים, ויש מופעים בטעמים אחרים דוגמאות למיעוטים הנלמדים במקומות שונים: **[מגילה ו' א']** וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש ... ריש לקיש ... ציפורי ששה עשר מילין על ששה עשר מילין ... רבי יוחנן ... עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי מדברי שניהם עולה שרק חלק מארץ-ישראל בבחינת ארץ זבת חלב ודבש

דברים כי-תבוא כו,ט: וַיְבֹאֲנוּ אֶל-הַמְּקוֹם הַזֶּה וַיִּתְּנוּ-לָנוּ אֶת-הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:
פרשת הבאת בכורים, ריה"ג ממעט בכורים לארץ-ישראל מערבה לירדן.

ויקרא ב'יא: כָּל-הַמְּנַחֵה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָל-שֹׂאֵר וְכָל-דְּבַשׁ לֹא-תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה':

[בבלי בבא בתרא יח] סמיכת חרדל לכוורות דבורים, מזיק הדבש, לכן יש להרחיקו, אפילו זרע החרדל בהיתר, כגון שזרע בחצי שדה ואח"כ מכר חצי השדה השני. **ארץ זבת חלב ודבש**, ארץ - תביר, להודיע שלא כל זריעה בארץ מועילה לדבש ולכן צמח כמו חרדל המזיק לדבורים ולדבשם לרבנן יש להרחיק. לרבי יוסי לא צריך להרחיק כי סבור כי הניזק בעל הדבורים ירחיק עצמו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמתית – תהלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **המצוות ההשערת: אנתה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מחוק פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** = מאריך; **רבוי**; **דראג** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **סקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – הוקש; השלישית: **קדמא** – סדר קדימות; **זולא** = **גריש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פא** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.2 שמות בא י,א

שמות בא י,ב: הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשִׁים רֵאשֹׁן הוּא לְכֶם לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה:

ירושלמי ראש השנה פ"ב ה"ד (וילנה יב ה) ... אמר רבי חייא בר בא ראו אותו יוצא מענין זה ונכנס לתוך ענין אחר מעדיין עליו טט - **הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם** – דרגא תביר טפחא, קבוצות פרטים המצטרפים לנושא אחד, (א) חלקי לבנה לקידוש החדש, נראים בסדר זמן, בחלקים. (ב) **הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם** – דרגא תביר טפחא, קבוצות עדים ממקומות שונים המצטרפים לעדות אחת של חידוש לבנה, וזה יוצא מן הכלל העדויות שאין עדים ממקומות שונים מצטרפים.

רש"י בבלי ערכין ח,ב, ט,ב

חודש לבנה אורכו 29 יום 12 שעות ו-תשצ"ג (793) חלקים
 שנת לבנה אורכה 354 יום 8 שעות ו-תתע"ו (876) חלקים
רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ו הלכה ב

היום והלילה ארבע ועשרים שעות בכל זמן, ששים עשרה ביום וששים עשרה בלילה, והשעה מחולקת לאלף ושמונים חלקים, ולמה חלקו השעה למנין זה, לפי שמנין זה יש בו חצי ורביע ושמן ושליש ושתיים וששית וחומש ועישור, והרבה חלקים יש לכל אלו השמות.

בראשית נח ח,יג - יד: [יג] וַיְהִי בְּאַחַת וָשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשֹׁן בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ חֲרָבוֹ הַמִּים מֵעַל הָאָרֶץ

וַיִּסַּר נֹחַ אֶת-מִכְסֵה הַתְּהֵמָה וַיֵּרָא וְהִנֵּה חֲרָבוֹ פְּנֵי הָאֲדָמָה: [יד] וּבְחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לְחֹדֶשׁ יָבִשָׁה הָאָרֶץ:
 בשנת המבול המאורות והכוכבים לא שימשו כלל. אפשר שהכוונה שלא שימשו רוב השנה עד לאחד בתשרי שהוא ראש השנה לתולדות העולם שזאת אפשרות כך להבין את הפסוק **בראשית נח ח,יג**. מאחד לחודש תשרי החלה הלבנה לפעול וטעם מלת **וַיְהִי** – תלשא, מרמז לדרוש שיעור כלשהו בהמשך הכתוב.

נוסיף לכך את תבנית הטעמים של הכתוב **שָׁנָה בְּרֵאשֹׁן בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ** - רביע ... זקא-קטן, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, אפשר שבא לפרש על אורך חודש לבנה, ללמד כי ביום ל(מ"ד של) **חֹדֶשׁ** (לבנה, היינו ביום ה-30 מהמולד הקודם) **בִּשְׁעָה** שהג' שלה **אַחַד** (היינו בתוך השעה ה-13 ביום) וביתר דיוק אחרי תשצ"ג חלקי שעה מתחילת השעה ה-13, חלקים המרומזים בגי' המלים **לְחֹדֶשׁ חֲרָבוֹ הַמִּים מֵעַל** העולה תשצ"ג יחול המולד הבא של הלבנה.
וַיְהִי – תלישא-גדולה, בתפקיד שיעור לאחריו מרמז לחישוב אורך חודש לבנה ממולד למולד.

לשם הדגמה נשתמש בדוגמת רש"י עם שנוי **רש"י בבלי ערכין ח,ב**, ואם מולד תשרי (בזמן שוויון יום ולילה) ... בתחילת ליל שבת (בסוף שעה ששית מחצות היום ותחילת שעה שביעית) נמצא מולד... לבנה (של חדש מר-חשוון) **תשעה ועשרים יום וחצי ושתי ידות שעה וע"ג חלקים** (29 יום 12 שעות ושתי שלישי שעה של 1080 חלקים השווה 720 חלקים ועוד 73 חלקים סה"כ תשצ"ג (793) חלקים). אפשר גם להדגים על ניסן ואייר של שנת יציאת מצרים ככתב ב-**תורה תמימה הערה ב**) על **במדבר מסעי לג,ג** ... מבואר בכרייתא דשמואל ירחינא ובסדר עולם ירושלמי על הפ' **ויהי השמש באה (פ' לך)** ... דהמולד של חודש ניסן של אותה השנה שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ד' **אחר חצות היום בתחלת שש שעות אחרונות**.

שנת לבנה אורכה 354 יום 8 שעות ו-תתע"ו (876) חלקים. כלומר בערך ב-0.8 של השעה התשיעית ביום ה-355 **רש"י** בפסוק **יד** מלמד על אורך שנת חמה והיותה יתירה 11 יום על שנת לבנה (יד) **יבשה הארץ** - נעשה גריד כהלכתה (שם). **בשבעה ועשרים** - ויידתן בחדש השני בשבעה עשר; **אילו אחד עשר יום שימות החמה יתרים על ימות לבנה**, שמשפט דור המבול שנה תמימה היה (ראה משנה עדיות ב,י).

שמות יתרו יח,א: וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדִּיַן חֶתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: גי' המלים **אֲשֶׁר עָשָׂה** עולה תתע"ו זה מספר חלקי השעה של סיום שנת לבנה. הגי' הזאת נמצאת בפסוק המספר על שנת לבנה שבה ארעו המכות של מצרים.
את – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור לאחריו מרמז לחישוב מספר חלקים של שעה בתוך הפסוק שמשלימים את שנת הלבנה.

אסתר ב,יב] וּבַחֲנֻיַע תֵּרַן נַעֲרָה וְנַעֲרָה לְבֹאוֹ אֶל-הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוֹשׁ מִקֵּץ הַיּוֹם לָאָה פְּדַת הַנְּשִׁים שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ כִּי כֹן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שֵׁשֶׁה חֳדָשִׁים בְּשִׁמְן הַמָּזַר וְשֵׁשֶׁה חֳדָשִׁים בְּבִשְׂמִים וּבְתַמְרוֹקֵי הַנְּשִׁים:

[טז] וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל-הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוֹשׁ אֶל-בֵּית מְלִכּוֹתָו בְּחֹדֶשׁ הָעֶשְׂרִי הוּא-חֹדֶשׁ טַבַּת בְּשַׁנַּת-שִׁבְעָה לְמַלְכוּתוֹ:

יב] תר – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור לאחריו מרמז לחישוב מספר חלקים של שעה בהמשך שמשלימים את שנת הלבנה שאורכה **שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ**. [טז] **חֹדֶשׁ** - פותח באות ח"ת רמז ל-8 שעות שלמות והוסף עליו סופי תבות של הכתוב **טַבַּת בְּשַׁנַּת-שִׁבְעָה לְמַלְכוּתוֹ:** גי' תתע"ו. או בדרך דומה לחשבון אורך חודש לבנה, נאמר כי בתוך שעה ט(י"ת, ממלת **טַבַּת** היינו השעה התשיעית) ועוד תתע"ו חלקים המרומזים בסופי המלים של הכתוב **טַבַּת בְּשַׁנַּת-שִׁבְעָה לְמַלְכוּתוֹ:**

מתוך נושא חידוש הלבנה נלמד בענין שירת לויים בשעת ניסוך יין על קרבנות עולת ציבור, מתוך קרבן ראש חודש:

בבלי ערכין ז,א משנה ... (מי היו המנגנים או השרים על הדוכן בשעת ניסוך היין על קרבן עולת ציבור?) ועבדי כהנים היו, דברי ר"מ; רבי יוסי אומר: משפחת בית פגרים ובית ציפרא מעמאום (ישראלים מיוחסים), היו משיאין לכהונה; רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: לויים היו. **בבלי ערכין ז,א**, ועבדי כהנים היו כו'. לימא בהא קמיפלגי, דמ"ד עבדים היו, קסבר: עיקר שירה כפה, וכלי לבסומי קלא הוא

דעבידא; ומ"ד לויים היו, קסבר: עיקר שירה בכלי! ...

... אמר רב יהודה אמר שמואל: מנין לעיקר שירה מן התורה? שנאמר: (דברים יח) **ושרת בשם ה' אלהיו**, איזהו שירות שבשם? הוי אומר: זה שירה. ...

... והא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: מנין שאין אומרים שירה אלא על היין? שנאמר: (שופטים ט) **ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים**, אם אנשים משמח, אלהים במה משמח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין!

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצת התשע"ט**; **אנתה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשוט** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפאא** = **טחאא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפאא** – קב' השויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפאא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפאא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפאא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשאא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונת רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – הויקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכתה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור מחיצה עקירה שגגה = שכתה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

משכחת לה כדנתי ר' יוסי: פרי (ענבים) אתה מביא ואי אתה מביא משקין; הביא ענבים ודרכן, (מנסך ואומר שירה) בלוטטי א"ר יוחנן, מהכא: (במדבר ד') **לעבוד עבודה עבודה**, איזהו עבודה שצריכה עבודה? הוי אומר: זו שירה.

המשנה מביאה שלוש דעות, הגמרא מביאה נימוקים שרובם מצדדים בשירה ע"י הלויים ונראה שעיקר השירה היא בקול הלויים. מוצג פסוק ניסוך יין על קרבן עולת מוסף ראש חודש אשר מרמז על שירת לויים ועל אחת מסיבות ניסוך היין כתיקון לחטא אדם הראשון.

במדבר פינחס כה'ד: ונספיהם חצי ההין

יהיה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לפכש גין זאת עלת חרש בחרשו לחרשי השנה:

ונספיהם חצי ההין – ר"ת ו' ה' ה' עולה חו"ה, ס"ת מ' י' ה' עולה מ"ן, סה"כ חו"ה מ"ן, רמז ל-**בבלי סנהדרין לחב**, אמר רב יהודה אמר רב: **אדם הראשון מין היה**.

ובזה עוד קשר לתבנית הטעמים של **ושלישת ההין לאיל** – דרגא מונח רביעי, תיקון לקילקול היצר הרע.

יהיה לפר ושלישת – ר"ת י' ל' ו' עולה לו"י **ההין לאיל ורביעת ההין לפכש גין** – ר"ת ה' ל' ו' ה' ל' עולה הללוי"ה

אדם הראשון הקריב שור לעולה **יהיה לפר**, חטא **ושלישת ההין לאיל** – דרגא מונח רביעי, קילקול היצר הרע, והפסיק. הכהנים בני לוי מתקנים בהמשיכם להקריב קרבנות עולת ציבור שעליהן אומרים הלויים שירה.

אדם הראשון אמר – שר תשבחות לה, חטא בפיו באמרו "ואוכל" – אמשיך לאכול, הפסיק בתשבחות, הלויים מתקנים בהמשיכם לומר תשבחות בפה, בשעת הקרבת קרבן צבור.

אפשר שמה שהגמרא מלמדת על אמירת שירה על ניסוך בלבד משכחת לה כדנתי ר' יוסי: פרי (ענבים) אתה מביא ואי אתה מביא משקין; הביא ענבים ודרכן, (מנסך ואומר שירה) הוא רמז למה שאדם הראשון היה אמור לעשות בהקריבו את השור ולומר תשבחות על ניסוך היין שאמור היה לדרוך לניסוך. וזה גם מקשר בין טעב היין לניסוך לטיב היין לקידוש שזה דבר נוסף שאדם הראשון היה אמור לעשות לו לא חטא.

שמות בא יב,ד: ואם-ימעט הפית מהיות משה

ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפשתי איש לפי אכלו תכסו על-השה:

ולקח הוא ושכנו – מונח רביעי, **רבינו בחיי שמות פרק יב ולקח הוא ושכנו**. התורה חסה על ממונם של ישראל בד' מקומות:

האזנה, בכאן כי מאחר שנתור עומד לשרפה לכך חסה עליך התורה תחלה ואמרה: **ואם-ימעט הפית מהיות משה**

ולקח הוא, כדי שלא תפסיד ממונך. **והב' (ויקרא צו ז,כד): ותלב נבלה ותלב טרפה ועשה לכל-מלאכה ואכל לא תאכלהו: השלישי**, הוא שכתוב בנבלה: **(דברים ראה יד,כא) לא תאכלו כל-נבלה לגר אשר-בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי**. **הד'**, בית המנוגע שנאמר: **(ויקרא מצורע יד,לו) וצנה הפתן ופניו את-הפית לפי שאם יתכבסו הבגדים הצבועים יהיו נפסדים ויסור צבעם וכן כלי**

חרס אם נטמאו אין להם תקנה אלא בשבירה, לפיכך חסה התורה ואמרה **ופניו את-הפית**.

וי' צו זכ,ד – אין רביעי, **ויקרא מצורע יד,לו ופניו את-הפית** – מונח רביעי, **דברים ראה יד,כא תתננה ואכלה** – מונח רביעי

שמות בא יב,ו: והנה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחרש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים:

תורה תמימה ושחטו אתו – תניא, ר' יהושע בן קרחה אומר, ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, וכי כל הקהל שוחטין והלא אינו

שוחט אלא אחד, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו^(ט) **[בבלי קדושין מ"א ב']**:

בהלכת שליחות בקדשים נלמד מקרבן פסח, ובנוסף נלמד שכל ישראל יכולים לצאת בקרבן יחיד כי בקרבן ציבור לא שייך ענין כזית בבשר הפסח

ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים:

ושחטו אתו – מונח רביעי, שחיטת פסח וזריקת דם במצבים (א) כולם טהורים, (ב) רוב ישראל טהורים, כהנים טמאים; (ג) רוב ישראלים טמאים, רוב כהנים טהורים, (ד) רוב ישראל וכהנים טמאים.

ועוד ע"פ **ירושלמי פסחים פ"ז** (דף לד טור ב, ה"ה) (ה) שחטו בטהרה ונטמא הבשר והאימורין קיימים זורק את הדם על האימורין, (ו) שחט בטהרה ונטמאו האימורין והבשר קיים זורק את הדם על הבשר, (ז) שחט בטהרה ונטמא הבשר ואבדו האימורין, לא יזרוק אבל עבר זורק הדם הורצה.

ושחטו אתו – מונח רביעי, **ושחטו** בלשון רבים, והרי כבר כתוב **(שם' בא יב,ד) ולקח הוא ושכנו** הרי שניים, אם כן המונח רבים בא

ללמד על חבורה גדולה עד **כל קהל עדת-ישראל**

קהל עדת-ישראל – מרכא טפאא, יתור לרבות על השוחט לעצמו את שליחו, אבל **כל** – תביר, בא למעט מ-**קהל עדת-ישראל**

לשליח אחד בלבד עבור **כל קהל עדת-ישראל** הנמנים על קרבן פסח יחיד

תורה תמימה בין הערבים – ת"ר, תמיד קודם לפסח, מאי טעמא, יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו

אלא בין הערבים בלבד^(כ) **[בבלי פסחים נט,א]**: **תורה תמימה הערה נא** דכפסח כאן כתיב **בין הערבים**, ובפ' ראה **(דב' ראה טז,ו)** כתיב **שם תזבח את-הפסח בערב**, ובתמיד כתיב רק **(במדבר פינחס כח,ד) את-הפכש אחר תעשה בכפר ואת הפכש השני תעשה בין הערבים**:

ו, ולכאורה לא נתבאר למאי נ"מ אם כתיב גם בערב או לא, הא ענין אחד הוא. ונראה משום דלשון בערב מצינו בעלמא על עת כניסת הלילה דהיינו שקיעת החמה, כמו וטמא עד הערב, מערב עד ערב תשבחו, יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב (תהלים ק"ד), והיה לעת ערב יהיה אור (זכריה י"ד), והרבה כהנה, משא"כ בין הערבים שיעורו מ' שעות ולמעלה, וא"כ לולא היה כתוב **בין הערבים** היה במשמע שסמוך ללילה

הוי זמן שחיטת הפסח. ורק מדכתיב גם **בין הערבים** שענינו אחר חצות אנו אומרים להשוות הלשונות שהזמן הזה מאוחר קצת משיעור בין הערבים ומוקדם קצת מכניסת הלילה, וא"כ ממילא מבואר שזמנו מאוחר לתמיד דכתיב ביה רק **בין הערבים** דמשמעו אחר חצות היום, ואולי

באמת מפני זה גופא כתבה התורה לזמן הפסח בשתי לשונות כדי לאחרו לתמיד. ועיין בברכות ט' א' שדרשו שם הלשון בערב, ויבא לפנינו במקומו בפ' ראה א"ה:

בין – מרכא – בנוסח ספרדי מאריך – מרחיק את זמן **הערבים**: מזמן סמוך לחצות היום וגם מרחיק אותו מזמן הערב – הלילה ללמדנו

הערבים – סלוק, להגביל את שחיטת הפסח לזמן הביניים הזה, אחרי תמיד של בין הערביים אבל לא בערב ממש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעם (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפנית ההשערות: אנתח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא **טפחא** – קב שששויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונת רביע** ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – ה'קיש; השלישית: **קדמא** = סדר קדימות; **אולא** = גריש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיוו לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.3 שמות בא י,א

שמות בא י,ב: ה' תמים זכר בן-שנה יהנה לכם מן-הכפשים ומן-העזים תקחו:

שמות בא י,ב: ה' תמים זכר בן-שנה – מרכא תביר מרכא טפחא, ענין קבוצת פרטים קשורים לנושא אבל אם הלכות שונות, או פרטים שלא חייבים להצטרף ביחד כפי **רש"י** ב-(**יבד**) ועוד יש בו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו ולהימנות על שה אחר, אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט, מהיות משה יתמעטו בעוד שהה קיים בהיותו בחיים ולא משנשחט. (**עיקר שפת"ח** מפרש כי נלמד מחילוף אותיות אחה"ע במילת מהיות – מחיות) אבל אפשר כי תבנית הטעמים ב-(**יב,ה**) מרמזת על כך שהנמנים על אכילת השנה יכולים לשנות דעתם כל עוד ה"שה חי", אבל משנשחט אין שינויים.

עיקר שפת"ח בכתוב הבא **מן-הכפשים ומן-העזים** – ו"ו החיבור היא ו"ו מחלקת לומר או, ויש לכך תמיכה בתבנית הטעמים, כאשר טעם סלוק של **תקחו** מגביל הלתיקה, וטעם טפחא של **מן-העזים** בתפקיד פותח טפח להתאפיין מההגבלה של הסלוק במלת **תקחו** וזאת הדרשה ש-ו"ו החיבור היא ו"ו מחלקת לומר או היינו שכל חבורה תקח רק אחד משניים טלה מן הכפשים או גדי מן העזים.

1. **שמות בא י,ב: וְאָכְלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל-מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:**
2. **במדבר בהעלתך ט,יא: (פסח שני) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשֵׂה אֹתוֹ עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ: מְכִילַת דַּרְבֵי שִׁמְעוֹן בֶּר יוֹחָאי פֶּרֶק יב עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ מִצּוֹה לֹאכֹל כּוֹלֵן כֹּאחַת. הַלֵּל הַזֶּקֶן הִיָּה כּוֹרֵךְ זֶה בּוֹה וְאוֹכֵל. יְכוּל יְהוּ מַעֲכִיבִין זֶה אֵת זֶה ת"ל יֹאכְלֶהוּ אֶפִּילוֹ אֶחָד מֵהֶן.**

ילקוט שמעוני תורה רמז קצז הרי אתה דן הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצה ומרור יוצאין ידי חובתן בפסח כך אם אין להם פסח יוצאין ידי חובתן במצה ומרור. ד"א **יֹאכְלֶהוּ** מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע תניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן לקיים מה שנאמר (**במ' בהע' ט,יא**) **עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ**, אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבריו על הלל דתניא יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא א"כ כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן ת"ל **עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ**: אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. והשתא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר מברך אמצה לחודה ואכיל והדר מברך אמרור לחודיה ואכיל, והדר אכיל מצה ומרור בלא ברכה זכר למקדש כהלל

רמב"ן ... ולא אמר 'עם', ללמד שאיננו חובה שיהא כורכן בבת אחת ואוכלן. ... ולמד הכתוב שאין מצוה במרורים אלא עם אכילת הבשר, אבל המצות חזר וצוה: **בְּעֶרְבַּת הָאֲכָלִי מִצֵּת (שמות בא יב,ח) – אפילו בפני עצמן, כדעת רבותינו (פסחים קכ"א).** ויותר נכון שנאמר כי (**שמות בא יב,ח**) **וּמִצּוֹת נִמְשַׁךְ לַמַּעֲלָה: וְאָכְלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת**; וחזר וצוה: עם מרורים יאכלוהו לבשר הנזכר. והנה צוה באכילת הבשר ובאכילת המצות ולא צוה באכילת המרורים, רק אמר שיאכלוהו לבשר עם מרורים; ורמזו שאין במרורים מצוה, רק לאכול הבשר עמהם, ובזמן שאין בשר אין במרורים מצוה, וגם אינם מעכבין את הבשר, ואם אכל פסח ולא אכל מרורים – ידי פסח יצא (**מכיל' בא פסחא ו**); כי המצוה בפסח כמו המצוה במצה, כל אחת צנאה בפני עצמה.

ב-הגדה של פסח – אדמו"ר מ"מ שניאורסאהן **זצ"ל זי"ע ד"ה עַל-מִצּוֹת (במ' בהע' ט,יא)** ... מיתור תיבת **יֹאכְלֶהוּ**... ילפינן דאוכל פסח אף שאין לו מצה ומרור (**מכילתא שם**), וגם פשוטו של מקרא זה משמע כמ"ש הרמב"ן שם (**שמ' בא יב,ח**), כי **וּמִצּוֹת נִמְשַׁךְ לַמַּעֲלָה, וְאָכְלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת**, וחזר וצוה עם **מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ**: לבשר. וא"כ אין ראייה שצריך לכוון גם עם מצה, לולא שבא הכתוב בפעם שניה (טט – **במ' בהע' ט,יא**) וממנו נלמד גם לפעם ראשונה (טט – **שמ' בא יב,ח**) (ראה רש"י שם). – אבל הרשב"ם משמע דגריס בש"ס הפסוק דפעם ראשונה, וכמו שכתב בהגהות הר"ב מרגנשבורג.

טט – ב. – **שמות בא י,ב: וְאָכְלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל-מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:** תבנית הטעמים מונח זקף-קטן, טפחא, סלוק, שלושה טעמים מפסיקים לרמז על אכילת כל אחד מהם **לַעֲצֹמָן**, לעומתו בפסח שני ב- **במדבר בהעלתך ט,יא: ... עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:** תבנית הטעמים מרכא טפחא, סלוק. מרכא טפחא בתפקיד יוצר קבוצה המאופינת בתוכן המוטעם ב-סלוק, מרמז על הנאמר **עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ: מִצּוֹה לֹאכֹל כּוֹלֵן כֹּאחַת**. וזה מתואם עם נוסח ההגדה שבשימושינו: כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קים. היה כורך כורך פסח מצה ומרור ואוכל ביהד, לקיים מה שנאמר: (**במ' בהע' ט,יא**) **עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:**

אבל מרכא טפחא יש לה גם תפקיד מכל מקום לכן הסיכום אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו וזה מתואם עם דברי רבי יוחנן המובאים בילקוט שמעוני ועם מה שכתב האדמו"ר מ"ש על גירסת הרשב"ם והגהות הר"ב מרגנשבורג.

הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת – (אתנח) מונח זקף-קטן, זה מצוה אחת ו- **עַל-מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:** זה מצוה אחרת, ואפשר כי זאת תבנית טעמים העשויה ללמד על דרישה אלפניו ולאחריו, כמו אם המצוה הראשונה לא הייתה מצוה אלא תיאור ואחריה מצוה, שזאת תבנית טעמים המלדת לדרוש אלפניה ולאחריה. וזה מתואם עם פירוש רמב"ן ויותר נכון שנאמר כי (**שמות בא יב,ח**) **וּמִצּוֹת נִמְשַׁךְ לַמַּעֲלָה** (טט) – אלפניו): **וְאָכְלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת**; וחזר וצוה: (טט – לאחריו) עם מרורים יאכלוהו לבשר הנזכר.

הבירור הבא בא בעקבות דרשת הרב נפתלי פייגנבוים שליט"א בשבת הגדול התשע"א. והוא מקושר לנושא טעם המן במצות שאכלו ושהוציאו ממצרים ואכלו שלושים יום במדבר. ראה **שמות בשלח טז,לב**

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מֵאֵל הָעֹלָם מִמֶּנּוּ לְמַשְׁמַרֵת לְדַרְתֵיכֶם לְמַעַן יִרְאוּ אֶת-הַלְחָם אֲשֶׁר הָאֲכָלְתִּי אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

בבלי חולין קג, ב רבי יוחנן אמר חייב - הרי נהנה גרונו בכזית, וריש לקיש אמר פטור - אכילה במעיו בעינן, וליכא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעם (ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט: שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תפחת ההשערת**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביעי – 4; מנת רביעי – לפחות 4; ... זקא-קטן בחצו פסוק – הקיש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מינוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; פז – דרוש מהפסוק רעיונו לנשוא אחר בהלכה:

בבלי פסחים קטוב, אמר רבא בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא
שורע או"ח תעה ג (כט) יא בלע מצה, יצא; אבל אם בלע מרור, לא יצא (ל) יב <ט> דטעם מרור בעינין וליכא. ואפילו אם בלע מצה ומרור כאחד, (לא) יג ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא. ואם כרכם (לב) בסיב, ובלעו, אף ידי מצה לא יצא (לג) לפי שאין דרך אכילה בכך.

ט"ז אורח חיים סימן תעה (ט) דטעם מרור בעי. - פי' בפה שירגיש במירור' דהוא זכר למרירות ואם לא ירגיש אין זכר משא"כ במצ' אע"ג דבעי' ג"כ טעם מצה דמ"ה לא יצא אם בישל' כמ"ש סי' תס"א התם לא בעינין שירגיש בפה טעם מצה דלא צוותה התורה על הרגש' בזה אלא על אכילה לחוד ובליעה אקרי אכילה ובלבוש האריך בתי' קושיא זו ובמ"ש לק"מ: בנוסח דזכר למקדש כהלל י"ל היה כורך פסח מצה ומרור וכן פירש"י בגמרא על הלל שהיה כורכן בבת אחת דהיינו פסח עמהם:

משנה ברורה סימן תעה ס"ק כט (כט) **בלע מצה יצא** - בדיעבד דגם זה מיקרי אכילה אע"פ שלא לעסה ולא הרגיש טעם מצה ואע"ג דלעיל בסימן תס"א ס"ד פסקינן דאין יוצאין במבושל ומשום דנתבטל טעם מצה אלמא צריך טעם מצה [לא] יש לומר דהתם גרע משום דהפת בעצמה אבדה טעם מצה אבל הכא יש בה טעם אלא שהוא לא הרגיש הטעם בפיו ומ"מ כ"ז בדיעבד **אבל** לכתחלה **ולבן** יש ללעוס אותה עד שירגיש הטעם בפיו:

שער הציון סימן תעה ס"ק לא (לא) מגן אברהם וט"ז: **שער הציון סימן תעה ס"ק לב** (לב) מגן אברהם בשם רשב"ם:

טעם מאכל מרגישים בגרון ולא במעיים, לכן הכולע מצה בלא אכילה או הכרוכה בסיב אינו מרגיש טעמה בגרונו, בדיעבד יצא אבל לכתחילה כדי להרגיש טעם המן ולהחיות את גאולת מצרים יש לאכול המצה ולהרגיש טעמה בגרון ולחשוב שזה דוגמת טעם המן שהרגישו טעמו בשלושים יום במ אכלו המצות שהוציאו ממצרים.
ראה **שמות בשלח טז, לב** טעימת טעם המן קדמה לירידתו ב- **הא לחמא**.

שמות בא יב, ט: וטו אל-האקלו מןנונא נא וקשל מןשול במים כי אם-צלי-אש ראשו על-כרעיו ועל-קרבו:

בירור במשמעות בשל מבושל לגבי הבשר
בבלי פסחים מא, א אל-האקלו מןנונא נא וגו' רבי יוסי היא דתניא ר"מ יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, רבי יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח ... ר"מ **קשל מןשול** - מכל מקום (פשוט לגמרא שבשול תחילה מפקיע מצליה. אבל צליה ואח"כ בישול לרבי יוסי כמו שהבישול מפקיע את האפיה, כך לגבי בשר הבישול מפקיע מהצליה. לר"מ הבישול מקלקל בגלל גזרת הכתוב בפסח שיהיה בצליה)....
צליה כל צרכו ואפילו חריכה **צלי אש** (**שמות בא יב, ח**), מצוות עשה. (**שמות בא יב, ט**) מצוות לא תעשה.

בבלי פסחים מא, ב ת"ר: אכל כזית נא מבעוד יום - פטור וגו'

רבי לומד מהיתור "**ובשל מבשל**" לרבות איסור בישול במשקין וצלי קידר היינו במי הבשר עצמו.
רבנן לומדים איסור נא ובשל מבושל בזמן של חובת צלי אש בלבד, היינו בליל הפסח הראשון אבל לפני-כן ע"פ **בבלי פסחים מא ב ת"ר:** אכל כזית נא מבעוד יום - פטור וגו' מה ת"ל **כי אם-צלי-אש** לומר לך בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בכל תאכל נא.
ע"פ **מכילתא** רבי לומד גם איסור אכילת נא ומבושל מהפסח **מבעוד יום** מזמן הקרבת הפסח. אחרת היה צריך לכתב **בשל בשל או מבושל מבושל**.

התורה והמצוה מסביר **המכילתא (מא)** יש פירוש שרבי אומר שבקרנן פסח יש חלקים המתאימים לשליקה וחלקים המתאימים לצליה. והתורה צוותה שגם החלקים המתאימים לשליקה יאכלו בצליה.
היות ויש מצוות עשה לאכול בצליה בלילה בפסוק **שמות בא יב, ח**, הצווי לאכול בצליה בפסוק (**ש ט**) זה יתור וגם **ובשל מבשל במים** – מרכא טפחא אתנח גם כן יתור, ורבי לומד ממנו שבא לאסור אכילת נא ומבושל מהפסח מבעוד יום.
טט – תבנית הטעמים ב- **שמות בא יב, ט**, בלימוד אלפניו מהסיפא של הפסוק אל הרישא תומכת ברבי בהרחבת זמן האיסור של אכילת נא וכו' לזמן משחיטת הפסח וזה לאו.
תבנית זאת גם תומכת ברבנן שאומרים אכל (מהפסח) כזית נא מבעוד יום - פטור וחובת הצלי אש בלבד רק בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בכל תאכל נא.

כי אם-צלי-אש – (אתנח) מונח זקא-קטן, זה התיאור וההלכה שאחריו

ראשו על-כרעיו – מרכא טפחא, יתור לרבות שמאופיין בסלוק **ועל-קרבו**: יש לאכול כל חלקיו של הפסח בצליה בלילה.

שמות בא יב, ט: אל-האקלו מןנונא נא וקשל מןשול במים כי אם-צלי-אש ראשו על-כרעיו ועל-קרבו:

ירושלמי פסחים פ"ב ה"ז אל-האקלו מןנונא נא - מהפך פשטא זקא-קטן, לימוד אחד כפשוטו, לימוד אחד יוצא מפשוטו
גמרא ובשל מבשל לרבות כל משקין, ע"פ **קרבן העדה** - שאפשר היה לכתוב ... נא ומבושל במים, לכן ובשל בא **לרבות** בישול בשאר משקין.
טט - **וקשל מןשול** - מרכא טפחא, יתור לרבות המאופיין ע"י **במים** – אתנח, מגביל. נפתח זאת בשלבים:
מןשול - טפחא כפותח טפח ומקבלת אפיון מהכתוב אחריה **במים**, **וקשל** במרכא יתור הבא לרבות בישול בשאר משקין שהבישול בהן דומה לבישול במים.

למשל רבי למד שזמן איסור אכילת נא ובשל מבושל במים מזמן שחיטת הפסח ואילו רבנן ממעטים את תקופת מבעוד יום והאיסור רק ללילה.

או **במים** – אתנח, מגביל האיסור לבישול במים ובמשקין שהבישול בהם דומה לבישול במים, אבל בישול אחר כגון מרח על הפסח שמן וצלה מותר. ועוד אפשר שבא ללמד שלא לבשל הפסח אחרי צליתו. לרבי יוסי משום שהבישול מפקיע מהצליה, לרבי מאיר משום שהבישול מקלקל גזרת הכתוב בצליה.

בבלי פסחים מא א אל האכלו ממנו נא וגו' רבי יוסי היא דתניא ר"מ יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, רבי יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח ... ר"מ **בשל מבושל** - מכל מקום (פשוט לגמרא שבשול תחילה מפקיע מצליה. אבל צליה ואח"כ בישול לרבי יוסי כמו שהבישול מפקיע את האפיה, כך לגבי בשר הבישול מפקיע מהצליה. לר"מ הבישול מקלקל בגלל גזרת הכתוב בפסח שיהיה בצליה)....

הערה: **וקשל מןשול** – מעמס בלימודים אחדים בישול במשקין בישול אחר צליה צלי קידר.

לכן מתאים לומר שלימוד אחד מהמילים הלימודים הנוספים נלמדים מהיתור לרבות של הטעמים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"כ) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצת התשע"ט: אתנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טקא** = טקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טקא** – קב שמשויה לגדול, ויתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טקא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טקא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טקא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנת רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – הקיש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תלישא-קטנה** – תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה: **פר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

1.4 שמות בא י, א

שמות בא יב, יב: ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה

והפיתו כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה וכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה'

ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה – מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד גורע מהענין ו/או מוסיף מהענין על הענין. כאן כנין מוסיף מענין ארץ-מצרים בלילה הזה, או מוסיף מענין הלילה הזה על ארץ מצרים. לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת הלילה הזה הייתה שהקב"ה בעצמו הצילים מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים, היינו שגרע מחובת ישראל והוסיף זאת על חובת מצרים.

מדרש שמות רבה (וגשל התשס"א, ע"פ אוצר החכמה) שהעברה שאני עובר קשה היא, שנאמר **ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה פירוש מהרד"ו שהעברה** שלא היו ראויים לנס רק שהעביר הדין מהם למצרים.

ידי משה שאעביר אילוגין (בלשון רומי ספר זיכרון אשר בו ישובח או יגונה דבר) שלכם לאחר כצ"ל פי' הדין שראוי להיות עליכם שתחייבו אתם, תתהפך על אחר על צד שכנגדו פי' שאהפך דם שלכם על דם פסח ודם מילה ומסיים המדרש שהעברה שאני עובר קשה היא פי' כדאיתא שקטרוג ואמרו הללו עובדי עבודת כוכבים וכו' ואני צריך לעבור בעצמי כדי להציל אתכם מן הקטרוג והדין היה ראוי להיות עליכם כמו על המצריים ואף שקשה לפני להציל אתכם חייבים, מכל מקום אעשה וזהו **ועברתי** שהוא שהעברה שאני עובר קשה היא ודו"ק

ודומה לו ברעיון של העברת דין מישראל ובתבנית טעמים

שמות כי תשא לד, ו: ויעבר ה' על-פניו ויקרא ה' ה' אל רחום ורחמן ארץ אפים ורכ-חסד ואמת:

ויעבר ה' ה' על-פניו ויקרא – זרקא סגול. הקב"ה מוסיף לישראל דרכים לבקשת סליחה והעברת הדין מהם. הקב"ה מעביר פנים של זעם ומביא פנים של רחמים. תיב"ע הקב"ה עובר מכסא של דין לכסא של רחמים.

וכן ב-**יחזקאל טז, ו – ח: ון ויעבר** (מהפך הדין) **עליך ונאראך מתבוססת בך מנך נאמר לך בך מנך מנך**

(**שמות בא יב, ב**) **ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים** - מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצה פרטים הקשורה לנושא ושלח חל על כולם אותו ענין או הלכה. (א) צורות שונות של הרס עבודה זרה **רש"י ובכל אלהי מצרים** – של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ (ראה מכילתא בא פסחא ז).

ראב"ע (יב) **ובכל אלהי מצרים** - יש אומרים, שכעסו מצרים על אלהיהם במכת בכורים, והשחיתו מצבותיהם. ואחר שאמר השם זה, ידענו כי כן היה, ואם לא פורש; ורבים כאלה.

מכאן לימוד לאופנים שונים של ביטול עבודה זרה ע"י הגוים עצמם.

רמב"ן (יב) **ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים** - **של עץ היתה נרקבת ושל מתכת היתה נתכת**. ולא פירש הכתוב בשפטים האלה,

... (טט – והזכרים ב-) (במ' לגד), "ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים". ועל דעת, ירמוז הכתוב לשורי מעלה, אלהי מצרים, כענין "יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה" (יש' כד, כא), והנה השפיל מזלם ושורי המזלות עליהם; והכתוב ירמוז ויקצר בנעלם.

(ב) כפ'רש"י (**שמ' בשלח יב, ב**) **לפני בעל צפון** הוא נשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותם שיאמרו קשה יראתן עלי וגו' **שפת"ח** (ל) אע"פ שכתוב (**שמות בא יב, ב**) **ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים** הוא נשאר כדי להטעותם.

שמות בא יב, יג: (ראה גם שמות שמות ד, ח)

והיה ה' לכם לאת על הפתחים אשר אתם שם וראיתו את-ה' את-ה' ופסחתו עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהפתי בארץ מצרים:

רש"י (יג) **והיה ה' לכם לאות** - **לכם לאות**, ולא לאחרים לאות (ראה מכיל' בא פסחא ז). מכאן שלא נתנו מן הדם אלא מבפנים. **וראיתו את ה' - והלא הכל גלוי לפנינו? ! אלא:** נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצוותי, ופוסח אני עליכם (ראה מכיל' בא פסחא יא). **ופסחתו** - והמלתי (ראה ת"א), ודומה לו: "פסוח והמליט" (יש' לא, ה). ואני אומר: כל 'פסיחה' - לשון דילוג וקפיצה: **ופסחתו** - מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרויין זה בתוך זה; וכן "פוסחים על שתי הסעיפים" (מ"א יח, כא) - מדלגין; וכן כל פסחים הולכים כקופצים; וכן "פסוח והמליט" (יש' לא, ה) - מדלגו וממלטו מבין המומתים. **ולא יהיה בכם נגף** - אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי בבית ישראל, יכול ימלט? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף**, אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני: ילקה בגינו? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף** (ראה מכיל' בא פסחא ז).

והיה ה' לכם לאת – תרסא קדמא ואזלא רביע, תבנית של מלמד ולמד, כגון בנין אב או כלל ופרט **והיה** – מכאן שלא נתנו מן הדם אלא מבפנים. **והיה** – תרסא, בתפקיד מחיצה, ללמד על דלת הבית שהסתירה את הדם בתוך הבית. תרסא בתפקיד שיעור לדם כדי טבילה כנדרש במכילתא על פסוק (יב, כב)

בדרך אגדה (**שמות בא יב, יג**) **והיה ה' לכם לאת על הפתחים**, בתים - שמים, כל בית שעליו דם נחרב וזה האות שנתקיים הפסוק פעמיים ולכן הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן לא יחרב

ולא יהיה – מקף בתפקיד רב-מצב, (טט – א) הרי שהיה מצרי בבית ישראל, יכול ימלט? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף**, אבל הווה הוא במצרים (טט – ב) הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני: ילקה בגינו?

תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף** (ראה מכיל' בא פסחא ז).

בכם – מרכא = מאריך, מרחיק מיקומו של ישראל מבין בני ישראל אל בין מצרים כפ'רש"י הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי,

ולא יהיה בכם נגף למשחית – קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, לכתחילה ע"פ (יב, יב) כל עובדי עבודה זרה שבמצרים אמורים היו להפגע, ובפועל בני ישראל שקימו הצויו של הקרבת הפסח והמילה ונתינת דמם על המזוזות ועל המשקוף מבפנים הפתח ניצלו.

שמות בא יב, כב: ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר-בסף והנעתם אל-המשקוף ואל-שתי המזוזות מן-הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח-ביתו עד-בקר:

רש"י (כב) **אזוב** – מיץ ירק הוא שיש לו גבעולין. **אגדת אזוב** - שלשה קלחין קרויין 'אגודה' (ראה סוכה יג, א).

ולקחתם אגדת אזוב – גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו ו/או על עצמו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"כ) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצגת ההשערות** – **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – ה'קיש; השלישית: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גריש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

תורה תמימה שמות יב (כב) אַנְתָּה אֲזוּב - אזוב ולא אזוב יון ולא אזוב רומי ולא אזוב כוחלי ולא אזוב מדברי ולא כל אזוב שיש לו שם לוויי^(צ"פ) [שם]:

וּטְבִילָתֶם בְּרִגְם - שיהיה בדם כדי טבילה^(צ"פ) [שם]: טט – ענין השיעור מרומז ב-(יב,יג) **וְהָיָה הַיָּם לְכֶם לְאֵת**

תורה תמימה הערות שמות פרק יב הערה קצ, קצא

קצ) אזוב כוחלי פ"י הרמב"ם (פרה פ"א מ"ז) הדוא שם מקום, והערוך פ' הוא מלשון צבע, ומלשון לא כחל (כתובות י"ז א): קצא) ר"ל כדי הטבילה הדרושה להגענה למשקוף ולשתי המזוזות, ויתכן דמדייק מדהו"ל לומר בקצור והגעתם מן הדם אל המשקוף: **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב** – גרשיים מונה רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו, כנדרש ב-

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יא וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב. מכאן אתה למד כל הליקחות שבתורה הואיל ונאמרו ליקחות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא אגוד' כך פורט אני לכל הליקחות שבתורה שאינם אלא אגודות: ופירשו **תוס' סוכה יגא**, שלרבי יהודה לולב לא צריך אגד ולכן דורש שדווקא אם כתוב שורש "לקח" ומלת "אזוב" צריך שיהיה אגוד (כגון בפרה אדומה), ורבנן דורשים ממלת ליקחה בלבד שכל ליקחה צריכה להיות אגודה.

וּטְבִילָתֶם בְּרִגְם אֲשֶׁר-בְּסֶף – זרקא מונה סגול, (א) בתפקיד גריעה מהענין, לרמז שלא תדרוש אגודה במובן של חמש (כפרקי אבות ואגודות על ארץ יסדה) אלא כאן במובן של שלושה

אַנְתָּה אֲזוּב – מונה רביע – מצות אזוב שלשה קלחים [שרשים] ובהם שלשה גבעולין, תשעה גבעולין לדעת רבי יהודה

תורה תמימה במדבר חקת יט (ו) וְלָקַח - נאמר כאן ליקחה ונאמר להלן (פ' בא) **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב**, מה להלן שלשה קלחים, אף כאן שלשה קלחים^(צ"ב) [ספרי]:

במדבר חקת יט, ו: וְלָקַח הַפָּהוּ עֵץ אֲרָז וְאֲזוּב וְשִׁנִּי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל-הַיָּם שְׂרַפַת הַפָּרָה:

תורה תמימה במדבר חקת יט, ו הערה לב) ושם בודאי ג' קלחים כיון דכתבי אגודה ואין אגודה פחות מג' כמבואר בסוכה י"ג א', וכן מבואר בפ"א מ"ט דפרה מצות אזוב שלשה קלחים [שרשים] ובהם שלשה גבעולין, כלומר גבעול בכל קלח, וגבעול הוא קנה האמצעי שהורע בראשו, **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פרה פ"א, מ"ט** שלשה קלחים שלשה זרדין ובכל זרד קן אחד, שיהיו בשלשת הקלחין שלשה גבעולין. ור' יהודה אומר צריך שיהא **בכל קלח שלשה גבעולין**.

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פ"ג ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה - האש והאוויר והמים שהם שלשה, על ארץ יסדה, על יסוד הארץ הם מקיפים. הרי לך שלשה קרויין אגודה. אי נמי, מצינו שלשה קרויין אגודה, אגודת אזוב שהם שלשה קלחים. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה, שאדם אגוד בידו אחת שיש בה חמש אצבעות, וכלל אצבעות שביד קרויין אגודה.

ויקרא רבה (וילנא) פרשה ל א"ר אבא בר כהנא משכר ליקחה אתה למד שכר ליקחה במצרים כתיב (שמות יב) **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב** בכמה הוית טימא דידיה בד' מיני (טט – סכום פעוט של כסף) והוא גרם לישראל לירש ביזת הים ביזת סיחון ועוג ביזת ל"א מלכים לולב שעומד על האדם בכמה דמים וכמה מצות יש בו עאכ"ו לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם ולקחתם לכם ביום הראשון.

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כז - וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב ד"א קחו מוסיף ואל כסף (משלי ח: י). א"ר אבא בר כהנא משכר ליקחה את למד שכר לולב. שכר ליקחה, במצר' כת' **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב** וגו' (שמות יב: כב), בכמן טימין דידיה, בארבעה מניי, בחמשה מניי, היא שעמדה להם בבזת מצרים, בבזת הים, בבזת סיחון ועוג, בבזת שלשים ואחד מלכים, לולב שהוא עומד לאדם בכמה דמים, וכמה מצות יש בה, על אחת כמה וכמה, לכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג: מ).

ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תקפ"ו כך אמר משה לישראל בדבר קל אתם נגאלים, **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב** כמה שויה ה' מעה בזכותה זכו לירש בזת מצרים בזת הים בזת סיחון ועוג ושלשים ואחד מלכים, והלולב הזה שיש בו כמה יציאות על אחת כמה וכמה, **אַנְתָּה אֲזוּב** – מונה רביע בתפקיד של ארבע או חמש, שווי אגודת אזוב ע"פ **ויקרא רבה (וילנא) פרשה ל בד' מיני (טט – סכום פעוט של כסף)**, **פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כז** בארבעה מניי, בחמשה מניי, ע"פ **ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תקפ"ו ה' מעה**

ריקאנטי שמות יב (כב) וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב וגו' [שם כ"ב]. כבר רמזתי לך כי זהו דוגמת הקרבה לרצות מדת הדין.

וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב וּטְבִילָתֶם בְּרִגְם אֲשֶׁר-בְּסֶף

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יא

וּטְבִילָתֶם בְּרִגְם. שיהא בדם כדי טבילה: **אֲשֶׁר-בְּסֶף** מגיד הכתוב שעוקה חוקק בצד האסקופה ושוחט בתוכה אין סף אלא אסקופה שגא' בתתם ספם את ספי וגו' (יחזקאל מג ח) וכתוב וינעו אמות הספים (ישעיה ו ד) דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר אין סף אלא כלי שנאמר והספים והמזמרות (מ"א = מלכים א' = 1).

לאחרים דברי רבי ישמעאל ר' יונתן אומר מבפנים אתה אומר מבפנים או אינו אלא מבחוץ ת"ל (יב,יג) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות רבי יצחק אומר לא כי אלא מבחוץ כדי שיהו המצרים רואים ומעיהם מתחככים: **וְהִנְעַתְּם אֶל-הַמִּשְׁקָף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת** שומע אני אם הקדים זה לזה לא יצא ת"ל (יב,ז) ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף הא אם הקדים זה לזה יצא נמצינו למדים שלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים המשקוף ושתי מזוזות וכו': מן הדם אשר בסף עוד למה נאמר והלא כבר נאמר וטבלתם בדם אשר בסף (ומה ת"ל מן הדם אשר בסף) לפי שהוא אומר ולקחו מן הדם ונתנו שומע אני טבילה אחת לכולם ת"ל והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף על כל הגעה טבילה:

אֲשֶׁר-בְּסֶף – רבי ישמעאל אומר עוקה חוקק לצד האסקופה, בור באדמה. רבי עקיבא אומר שבסף הוא כלי. בשחיטת הצפור של המצורע בתגלחת הראשונה, מודגש במיוחד צווי לשחוט אל מים שבכלי, ולא אל כלי ריק שלא יראה כאילו צריך דמו לע"ז. אם כן אפשר כי **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתְּהָ אֲזוּב** – גרשיים מונה רביע עשוי לרמז על יצא מן הכלל ללמד על עצמו שלזה בד"כ צריך חזרה כל שהיא, שני פרטים, וכאן נאמר וטבלתם ונאמר והגעתם ועל כל נתינה יש טבילה.

וכן נאמר במדרש נמצינו למדים שלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים המשקוף ושתי מזוזות וכו': אפשר כי לרבי עקיבא בתי אבותינו במצרים היו כעין מקום מקדש שבו שוחטים אל כלי ריק.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפנית ההשערות: אתנה, סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים (פסוקים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף פשטא** – מוציא פשט; מרכא – מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא **טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרעא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – הקיש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלול ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 שמות בא י,א (התשע"ה)

שמות בא י,א לפני מכת ארבה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ בְּיַדְי וְאֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב עַבְדֵי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּי אֶלְהָ בְּקִרְבּוֹ:

המלים **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ** מופיעות שלוש פעמים בתורה, באותה תבנית טעמים.

שמות וארא ז,כו: לפני מכת צפרדעים וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ וְאֶמְרָתְ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבְדֵנִי:

שמות וארא ט,א: לפני מכת דבר וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר ה' אֶלְתֵּי הַעֲבָדִים שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבְדֵנִי:

מדרש רבה פרשה י' על פר' וארא המשתמש בפסוק (**שמ' וארא ז,כו**) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ הזוהה לרישא של (**שמ' בא י,א**) [**שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה י,א**] (**שמ' וארא ז,כו**) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ**: (**שמ' וארא ז,כו**) **וְאֶם-מָאן אֶתְהָ לְשַׁלַּח הַגָּה אֲנִי נִגְפָּה וגו'**, הה"ד (**קהלת ה,ח**) **וַיִּתְרוֹן אֲרָץ בְּכַל הָאָרֶץ**, וכל המדרש כמו שכתוב בויקרא רבה ובזאת חוקת התורה, רבותינו אמרין מהו **וַיִּתְרוֹן אֲרָץ בְּכַל הָאָרֶץ** אפילו דברים שאתה רואה אותן כאלו הם מיותרין בעולם כגון זבובים ופרעושים ויתושין הן היו בכלל ברייתו של עולם שנאמר (**בר' א,לא**) **וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה**, ורבי אחא ב"ר חנינא אמר אפילו דברים שאתה רואה אותן כאלו הן מיותרין בעולם כגון נחשים ועקרבים הן היו בכלל ברייתו של עולם, אמר להן הקדוש ברוך הוא לנביאים (לפי ההמשך למשה וירמיהו שלא רצו בשליחות) מה אתם סבורים אם אין אתם הולכין בשליחותי וכי אין לי שליח **וַיִּתְרוֹן אֲרָץ בְּכַל הָאָרֶץ** **בֹּא אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ** אני עושה שליחותי אפי' ע"י נחש אפילו ע"י עקרב ואפילו ע"י צפרדע, תדע לך שכן שאלולי הצרעה היאך היה הקדוש ברוך הוא פורע מן האמוריים, ואלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצריים הה"ד (**שמ' וארא ז,כו**) **הַגָּה אֲנִי נִגְפָּה וגו'**.

[מדרש רבה מהודרת וגשל, ליקוטים פ"ג] מה אתם סבורים. ומתווך זאת בכתוב כאומר אל משה (**שמ' וארא ז,כו**) **אם-מָאן אֶתְהָ להיות שליח הנה אנכי אוכל לנגוף את מצרים בלעדי שליחותך, והוכרחו לזה דאם רק כפשוטו (היינו הפסוקים שכתוב בהם **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ**), היה לו לומר בא אל פרעה ואמור לו אם מאן אתה וגו'. אלא ודאי כי מוסב גם על משה, תדע לך שהרי הן (הבריות המוזכרות במדרש) הן לצורך לכלל הווייתו של עולם, וכלומר אילולי נבראו המזיקין בעולם היאך היה פורע מהם (**אשר הנחלים**) (הוא מתנות כהונה)). ע"פ (**עץ יוסף**): נחש וצרעה ועקרב הם מזיקין, הצפרדע אין דרכה לישוך ולהזיק (וגם היא שליח) זבובים ופרעושים ויתושין שנבראים מעיפוש הארץ גם הם שליחים.**

אֶל-מֹשֶׁה – מקף כרב-מצב של רצון משה ללכת בשליחות ה' או לא ללכת בשליחות ה'.

אֶל-פְּרַעֲהַ – מקף, כרב-מצב בעל בחירה (א) להיטהר, להיטיב (ב) להיטמא, להרע.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) כפשוטו ללכת בשליחות ה' אל פרעה; (ב) מוציא מפשטו של הכתוב (**שמ' וארא ז,כו**) **וְאֶם-מָאן אֶתְהָ** – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על המיאון של פרעה גם מיאון של משה רבנו לעשות שליחות ה'. אכן יש לקב"ה הרבה שליחים לבצע שליחותו גם ע"י בעלי חיים שאין להם דעת, וגם כאלה שאין דרכם להזיק. אלא שבלי (**שמ' וארא ז,כו**) **וַיֹּאמֶרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבְדֵנִי**: פרעה יוכל לתלות את המכות בטבע ובמקורות. נעשה שימוש בפסוק (**קהלת ה,ח**) **וַיִּתְרוֹן אֲרָץ בְּכַל הָאָרֶץ** הוא ללמד על **וַיֹּאמֶרְתָּ אֵלָיו** – מונח רביע בתפקיד של לפחות ארבע, שלנביא יש לפחות ארבע יתרונות משליחים אחרים, בהיותו בעל דעת וכח הדיבור להטעים לפרעה את המתרחש. יתרונות הנביא הם (א) הוא מייצג את השולח – הקב"ה הבורא והיחיד (**בְּהָ אָמַר ה'**) (ב) הוא מייצג את עם ישראל (**שְׁלַח אֶת-עַמִּי**) (ג) הוא מסביר כי ה' רוצה שפרעה ישלח את עם ישראל מבחירתו להיטיב (**אֶל-פְּרַעֲהַ**) (ד) הוא מסביר שה' רוצה שעם ישראל יוכל לעבוד את עבודת ה' (**וַיַּעֲבְדֵנִי**) (ה) וטעם סלוק במלת **וַיַּעֲבְדֵנִי** מגביל שעבודת עם ישראל תהיה רק לה' ובכך יתנתק מפרעה, ממצרים ומעבודה זרה שלהם.

רשב"ם (ז,כו) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ** - שני פעמים היה משה מתרה את פרעה, בְּשְׁנֵי מִכּוֹת, ובשלישי לא היה מתרה; וכן כל הסדר, בכל שלש מכות (במכה השלישית) אינו מתרה: **בדם ובצפרדעים** התרה, בכנים לא התרה; **בערוב וכדבר** התרה; **בשחין** לא התרה. **בכרד ובארבה** התרה, (בחדשך לא התרה). טט – זה נלמד מן הכתוב ואין צורך לטעמים.

בכל התראה שניה שאחריה אין התראה כתוב **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ** באותה תבנית טעמים. אפשר כי לשלשה הכתובים אותה משמעות כפי' **ר' יוסף בכור שור** ב- (**שמ' בא י,א**) **בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ** - לא היה אומר 'לך' כי אם **בֹּא**, 'בייך' בלעז, שמשמע שאני אלך עמך ("אני אלך עמך" גם ב- **וארא ז,כו**) (אפשר כי בצרפתית עתיקה מלת **בֹּא** היתה **viene**, בצרפתית בהתשע"ב **venir**) **בֹּא** – טפחא, שינוי משמעות מיחיד לרבים ההולכים כפי' **[ר' יוסף בכור שור]** שמשמע שאני אלך עמך.

ג' הכתר **רש"י** (א) **בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ. שְׁתִּי** - שימי; שאשית אני.

ג' אחרת **רש"י** (א) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ** והתרה בו. ואח"כ מפרש **שְׁתִּי** - שימי; שאשית אני.

במדרש **[שכל טוב]** מוסבר כי מקום הטעם כמלעיל וכמלרע גורם לשנוי משמעות בכלל וכאן במלת **שְׁתִּי**.

[שכל טוב (בובר)] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ. לפלטין שלו (במקורות אחרים מפורש כי מלת "לך" נאמרת כשפרעה ביאור, "בא" כשפרעה בארמונו): **כִּי-אֲנִי הַכַּבְּדָתִי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב עַבְדֵי**. הן הכבידו את לבם מעט ואני הוספתי להם כבדות, דאם בא אדם ליטמא פותחין לו, כל כך למה: **לְמַעַן שְׁתִּי. הַטַּעַם** שהוא בת' מודיע כי הוא לשון זכר, כלומר אשית: **אֶתְּי אֶלְהָ בְּקִרְבּוֹ. אֶלְהָ** היינו קשות, **אֶלְהָ בְּקִרְבּוֹ**. כדכתיב (**דב' וא ז,בב**) **וַיִּתֵּן ה' אֹתָתָּהּ וּמִפְתֵּימָהּ גְדִלִים וְרַעִיםוּ בְּמַצְרִים**, אבל כשהטעם בש' היא לשון נקבה וציווי, כגון (**ירמיה לא,כ**) **שְׁתִּי לְבָד לְמַסְלָה, (ישעיה טו,ג) שְׁתִּי כְלָלִי צִלְחַ בְּתוֹךְ צִהָרִים**:

(א) ההסבר בא להראות תפקיד מקום הטעם כמלעיל וכמלרע הגורם לשנוי משמעות במלת **שְׁתִּי**: (א) בין זכר לנקבה (ב) בין משמע "לשים" ובין משמע "שימי לב"

(ב) **אֶל-פְּרַעֲהַ** – מקף, כרב-מצב בעל בחירה (א) להיטהר, להיטיב (ב) להיטמא, להרע. אם בוחר להרע אז **אֲנִי הַכַּבְּדָתִי אֶת-לִבּוֹ**. אם בוחר להיטיב אז **אֲנִי הַכַּבְּדָתִי אֶת-לִבּוֹ** - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר שע"י התראה יעשה תשובה ותתקבל.

על הג' האחרת ברש"י ל- **בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ** והתרה בו. מבוסס הסבר **[האדמ"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל ליקוטי שיחות ו' ע' 65]** **והתרה**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"כ) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, ט: **שָׁם**: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התעש"ט; **הַפְּצִית הַחֲשֵׁרוֹת**: **אתחנן**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט; **לא ממש**: טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מינת רביעי** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – הקיש; השלישית: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תלישא-קטנה** = **תראא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה: **פא** – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

בו.מבואר בתניא אמיף מי שנאמר בו ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה", הנה "אם דחק ונתחזק ... ועשה תשובה – מקבלין תשובתו". ואף כאן, גם לאחר שהכביד ה' את לב פרעה עדיין היתה בידו הבחירה להתחזק ולשוב בתשובה, זהו **והתרה בו**. – הקב"ה הכביד את לב פרעה כדי **לשלו** ממנו את האפשרות של תשובה. אך רש"י מגלה שעדיין היה בידו לעשות תשובה, שהרי המטרה של התראה היא בדרך כלל, שהאדם **יקבל** אותה.

אִי הַכְּפַדְתִּי אֶת-לִבּוֹ – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר על עם ישראל למרות שהכעיסו לפני ה' גם במצרים, כדי שלא יאמרו פרעה ומצרים שאין בידו ה' היכולת להצילם. כנדרש בשני אופנים ב- **שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יג א** ... ועמדו והכעיסו לפני ובקשתי לכלותן ולהשליכן מעל פני, ואמרתי בשביל פרעה הרשע שלא יאמר לא היה יכול להצילן ועמד עליהן והרגן, הוי (משלי כג, ז) **וְכַעַס אֲוִיל כְּבֹד מְשִׁנְיָהֶם**, (התנאות אויבי ה' נגד ה' או כפירתם ביחוד כפי' תולדות יצחק ב-י), מביאה את ה' למנוע מהם תשובה) הוי **כִּי-אִי הַכְּפַדְתִּי אֶת-לִבּוֹ**. (ולאדם וכך להקל על ישראל). וש"ר מביא אותו מהלך הפעם מבוסס על פסוק בתורה (ב) ד"א **כִּי-אִי הַכְּפַדְתִּי אֶת-לִבּוֹ** ה"ד (דב' הא' לב, כו) **אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם** מהו **אֶפְאִיָּהֶם** אמרתי באפי (בכעסי) איה הם (עם ישראל), דבר אחר **אֶפְאִיָּהֶם** אמרתי באף (בכעס) שהכעיסו לפני איה הם (עם ישראל) לא יהיו אלא **אֶשְׁפִּיתָהּ מֵאֲנֹשׁ וְזָכַרְם**, ומי גרם להם שיצאו משם **לֹאִי כְּעַס אֲוִיב** (התנאות אויבי ישראל על ה' ועל עמו) מביאה להצלת עם ישראל ע"י ה'.

(משלי כג, ז) **כְּכֹד-אֲבֹן וְגִטְל הַחֹל וְכַעַס אֲוִיל כְּבֹד מְשִׁנְיָהֶם**: (דב' הא' לב, כו) **אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם אֶשְׁפִּיתָהּ מֵאֲנֹשׁ וְזָכַרְם**: [כז] **לֹאִי כְּעַס אֲוִיב** אָגֹר לְךָ-נְפֹרְזִי צְרִימוֹ-פֶן-לֹאֲמִרוֹ תִּגְנוֹ רְמָה וְלֹא ה' פִּעֵל פֶּל-זֹאת: ול-**(רמב"ן)** יש גם מהלך של הקלה ... **כִּי עֲשִׂיתִי כֵן, לְמַעַן** שאשית בקרבם אלה האותות אשר אני חפץ לעשות בהם, שידעו מצרים את גבורתי, לא שאעניש אותם יותר מפני הכבוד הזה; טט - ההכבדה אינה כדי להעניש את מצרים אלא כדי שיכירו בגבורת ה'. **אֶל-פְּרַעֲה** – אתחנן, מגביל זמן להיטיב ולעשות תשובה שתתקבל עד שלא נעשה בו הדין. **אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב** – מקף מקף כרב-מצב של לב פרעה וכרב-מצב של לב עבדיו. (טט – א) הן הכבידו את לבם מעט, (טט – ב) בעקבות התראה יכלו לבחור לשוב, אך משלא שבו אז (טט – ג) ואני הוספתי להם כבודות, דאם בא אדם ליטמא פותחין לו, **אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב** – מקף מקף כרב-מצב של לב פרעה וכרב-מצב של לב עבדיו (א) בשעת מכות לפחות האחרונות יראים את ה', אחרי היפסק המכה פוסקים מלירוא את ה'.

עיון בכתוב (**שמ' וארא י, א**) **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ**: בדרכים אחדות. **לְמַעַן** – רביעי, ארבע סיבות לאותות שנעשו במצרים. אפשר כפי' **[אברבנאל שמות פ"י]** בשני מקומות בפירושו. השאלה הג' באמרו (**שמ' וארא י, א**) **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ** וגו' (**שמ' וארא י, ב**) **וַיִּדְעָתָם כִּי-אֲנִי ה'**: כי הנה תכלית המכות כבר ביארו הקדוש ברוך הוא למשה למעלה (טט – א) בקצתם למען תדע כי אני ה' (טט – ב) וקצתם למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. (טט – ג) ובקצתם בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ והיו אם כן כלם בערך פרעה והמצרים לא בערך ישראל (**שמ' וארא י, ב**) **וַיִּדְעָתָם** כמו שנזכר כאן. (טט – ד) ואמר שהמכות האלה שיוכרו היו ראויות לבוא על המצרים מפני רשעת' ומה שהרעו לישראל והוא אמרו **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ**

הסבר בדרך פנימיות התורה
[רבינו בחיי דברים פרק לא] ויש לך להשכיל מלת בקרבי בפירושה ובמספרה (בגו' של מלת "בקרבו"). ונראה לי כי בכל מקום שנמצא בתורה לשון "בקרבי" או "בקרבו" או "בקרבו" יש שם על כל פנים התעוררות על מדת הדין, ואב לכולן: (**שמ' מש' כג, כא**) **כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ**, וכן במכות מצרים: (**שמ' וארא י, א**) **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ**, וכתוב בהן: (**שמ' וארא י, ב**) **כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ**: (**שמ' מש' כג, כא**) **הַשָּׁמַיִם מִפְּנֵי וְשָׁמַע בְּקִלּוֹ אֶל-תַּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יֵשָׁא לְפִשְׁעֵכֶם כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ**: **[של"ה פרשת בא תורה אור יד]**. וזהו סוד (**שמ' וארא י, א**) **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ**, ורומז לאותיות שם ידו"ד המתפשטים בשכינה המתלבשת, כי כבר כתבתי בפרשיות הקודמות (פרשת וארא אות ב), שכל ניסים ונפלאות מצרים היו בשם ידו"ד, וכמו שאמר הקדוש ברוך הוא 'אני ידו"ד' הוודיע ששמו ידו"ד. ועל אותיות זה השם אמר **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ**. ... ומאותיות שמו נתפשטו הכנעת השר שהוא הבכור. והמכות באומה של מטה, ... **טו**. ודע, כי גאולת מצרים אף שהיתה גאולה גדולה, מכל מקום אינה גאולה בהחלט עד לעתיד, ואז יתגלה אותיות שם ידו"ד כולם, מה שאין כן עתה לא נתגלה כי אם אותיות י"ה, כמו שנאמר (**שמ' בשלח יז, טז**) **כִּי-יָד-עַל-כַּסְיָהּ** (כס י"ה)

לְמַעַן – רביעי, רמז לגלוי שלימות שם הוי' של ארבע אותיות שבהם נעשו כל נסי יציאת מצרים. **אתתי אֵלֶּה** – מרכא טפחא כיתור לרבות שאומר שמלת "אלה" (כעין א-לקות, בני הא-לקים) יתירה לדרוש שלפני הכנעת האומה ה' מכניע את את השר של האומה. וזה מביא להכנעת האומה.
שְׁתִּי – תביר, מחלק ללמד שבגאולת מצרים לא נתגלה כי אם אותיות י"ה, ורק בגאולה לעתיד לבוא יהיה גלוי של ארבע אותיות שם הוי'. **בְּקִרְבּוֹ** - **[רבינו בחיי]** התעוררות על מדת הדין, סלוק מגביל התעוררות מידת הדין רק על מצרים וישראלים שלא חזרו בתשובה. **ההסבר הבא** מפי הרב סנדר ערלנגער שליט"א. משל למלך הגוזר עונש ואין זה נאה למלך לבצע העונש, אלה הענישה מתגלגלת לקוסטינר הממונה לחבל בנענש (כמו זה שאמור היה להרוג את משה). **לְמַעַן** – רביעי מרמז לארבע אותיות שם הוי' דקדושה ממנו בא שפע החיות לבריאה. כאשר דינים דקדושה רוצים לנקום, ע"פ **[רבינו בחיי]** מלת **בְּקִרְבּוֹ** מלמדת על התעוררות מדת הדין או **שְׁתִּי** – תביר מצמצם מאד החיות וזה עובר להחיות הקליפות (נקרא גם "ה" תתאה (אחרונה בשם הוי') הירוד לגלות). גי' מלת **בְּקִרְבּוֹ** מלמדת על גלוי טומאה וזה גורם לקליפות להפעיל מלאכי חבלה וש"דים כמרומוז בפי' **[ריקאנטי]** ומשם באו מכות מצרים, ובכתוב מרומזים במלת **אֵלֶּה** (כמו במעשה העגל (**שמ' תשא לב, ד**; **שמ' תשא לב, ח**)) **וַיִּאמְרוּ אֵלֶּה אֵלֵהֶיךָ יִשְׂרָאֵל**) ורבוים מרומז בתבנית הטעמים מרכא טפחא של **אתתי אֵלֶּה**. ובאגרת רבי שמשון מאוסטרופולא הנלמדת בליל פסח נאמר שמספרם נלמד מ-**(יש' נח, ד)** **וְלִהְיוּתָּם בְּאֲגַרְףֵי רִשָׁע** מלת אגרף – נוטריקון ג' אלפים ר"פ **(תה' עח, מט)** **מְשַׁלַּחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים**:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעמי – כי במציאות האמת – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצגת ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא פשטא; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דרא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא** – טרף – שני משמות, רבוי מתפשט; **מרכא טפא** – קב' ששניה לגדול, ויור לרבות, מכל מקום; **דרא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטי; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטי; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטי; **מקף** – כ"ב ברור לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנת רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – ה'קיש' השלישית; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיו לנשוא אחר בהלכה:

1.6 שמות בא י,א (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

לשמור לקבוצה

שמות בא י,א – כג: פ [כא] ויאמר ה' אל-משה נטה ידך על-השמים ויהי חשך על-ארץ מצרים וימש חשך: (הכנה למלמד)

[כב] **ויש משה את-ידו על-השמים ויהי חשך אפלה בכל-ארץ מצרים שלשת ימים:** (המלמד: ימי החשך הראשונים)

(הלמד) [כג] **לא-ראו איש את-אחיו ולא-קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל-בני ישראל היה אור במושבתם:**

(בלי רש"י לא ידענו שאלו שלושה ימים נוספים, מאיפה יודעים שחשכתם הייתה מוכפלת?)

בדיון ב- [בבלי בבא קמא כה,א] בדרשת ר' טרפון בקל וחומר על הסגר מרים, מוסבר שבקל וחומר "דיו לבא לידון (הלמד) להיות כבא מן הדין (המלמד)" ולכן אין הלמד עולה בפעולתו (שם עונש מרים מה' שבעה ימי הסגר, כעין נדוי) על המלמד (הנידוי בת ע"י אביה שבעה ימים). (**במד' בהע' יב,ד**) **ויאמר ה' אל-משה ואליה ירק ירך פנייה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף:** תבנית הטעמים היא **ויאמר ה' – קדמא ואזלא ... תסגר שבעת ימים – גרשיים מהפך פשטא .**

במכת חושך תבנית הטעמים מביאה גמלי למלמד ולמד כמו הקו"ח בהסגר מרים, אבל עם שני בסוף התבנית, הפורץ את המגבלה של הקל וחומר. (**כג**) **ויאמר ה' – קדמא ואזלא,** מלמד על סדר, **ויהי חשך על-ארץ מצרים וימש חשך:** (**כג**) מתאר את חלקה הראשון של המכה (**כג**) **לא-ראו איש את-אחיו – גרשיים מונח רביע,** מתאר את חלקה השני של המכה שללא פרש"י על פי שמות רבה לא היינו יודעים שזה חלק שני. **רש"י (כג)** ... ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה שלא-קמו איש מתחתיו. יושב לא יכול לעמוד ועומד אין יכול לישוב וגו'.

תבנית הטעמים קדמא ואזלא ... גרשיים מלמדת על כעין לימוד בקל וחומר (**כג**) **ויאמר ה' – קדמא ואזלא,** מלמד על סדר, שמקדים והולך הבא מן הדין (המלמד) ואחריו אזלא – הולך הבא לידון – הלמד.

המלמד הוא הביצוע של הצווי ב- (**כג**) היינו (**כג**) **ויהי חשך אפלה בכל-ארץ מצרים שלשת ימים:**

הלמד הוא (**כג**) **לא-ראו ... ולא-קמו איש מתחתיו שלשת ימים**

יש המסביר שאם יש מידע מהמלמד על הלמד, כמו במכת חושך שהיה חושך שלושה ימים, לכן כאשר נאמר (**כג**) **לא-ראו ... ולא-קמו איש מתחתיו שלשת ימים** זה מלמד: (א) שאלו שלושה ימים אחרים (ב) שבחלק השני החושך היה גדול מהחושך של החלק הראשון. בהסגר מרים תבנית הטעמים הייתה **ויאמר ה' – קדמא ואזלא ... תסגר שבעת ימים – גרשיים מהפך פשטא,** והלמד לא עלה על המלמד ("דיו" ללמד להיות כמו המלמד).

במכת חושך תבנית הטעמים (**כג**) **ויאמר ה' – קדמא ואזלא ... לא-ראו איש את-אחיו – גרשיים מונח רביע** והלמד עולה על המלמד שחשכת שלושה ימים אחרונים גדולה מחשכת שלושה ימים ראשונים. כלומר אין הגבלת הלמד ב"דיו".

הלמד, שלושה הימים האחרונים של מכת חשך, פסוק (**כג**) **לא-ראו איש את-אחיו – גרשיים מונח רביע,** כעין יצא מן הכלל והיות ויש עוד פרט **ולא-קמו איש מתחתיו שלשת ימים** אז זה עשוי להיות כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו ולא על הכלל כולו.

שמות בא י,כד – כו: [כד] ויקרא פרעה אל-משה ויאמר לכו עבדו את-ה' רק צאנכם ויקרכם יצגו גם-טפכם ילד עמכם: (הכנה למלמד)

(המלמד) [כה] **ויאמר משה גם-אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו לה' אלהינו:** (המלמד, הבהמות שפרעה יתן לכפרה עליו)

(הלמד) [כו] **וגם-מקננו ילד עמנו לא תשארו פרסה כי ממנו נקח לעבד את-ה' אלהינו**

ואנחנו לא-נדרע מה-נעבד את-ה' עד-באנו שמה: (הלמד שאם בהמות פרעה יוצאות עמם לא כל שכן שבהמתם יוצאה עמם)

בדיון ב- [בבלי בבא קמא כה,א] בדרשת ר' טרפון בקל וחומר על הסגר מרים, ... ראה הסבר לעיל. במו"מ בין פרעה למשה, תבנית הטעמים מעידה על מלמד ולמד כמו הקו"ח בהסגר מרים אבל עם שני בסוף התבנית, הפורץ את המגבלה של הקל וחומר.

(**כג**) **ויקרא פרעה – קדמא ואזלא,** מלמד על סדר, **ויאמר לכו** (פשטא פשטא, כעין מיד, כאילו רגילות) ... **רק צאנכם ויקרכם יצגו** תבנית הטעמים קדמא ואזלא ... אזלא-גרש (=גרשיים למעלי) מלמדת על כעין לימוד בקל וחומר (**כג**) **ויקרא פרעה – קדמא ואזלא,** מלמד על סדר, שמקדים והולך הבא מן הדין (המלמד) ואחריו אזלא – הולך הבא לידון – הלמד.

הנידון קדמא - מקדים המלמד פסוק (**כג**) ... **גם-אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו לה' אלהינו.** המידע על הנלמד נמצא במאמר משה **גם-אתה תתן** ודע שנתינתך היא בבחינת **גם** - בתוספת על **הבא לידון** ואזלא - הולך אחריו הלמד פסוק (**כג**) **וגם-מקננו ילד עמנו** - אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו כי יש כאן שני פרטים (**כג**) ... **גם-אתה תתן בידנו זבחים ועלת** ו- (**כג**) **וגם-מקננו ילד עמנו.** הלמד כאן עולה על הנידון כפ-**רש"י** ... לא דייד שמקננו ילד עמנו אלא גם משלך תתן ... **לא-נדרע מה-נעבד ... שמה ישאל יותר ממה שיש בידני.**

שמות בא י,א – ב: [א] ויאמר ה' אל-משה עוד נגוע אחר אביא על-פרעה ועל-מצרים אחר-כן ושלח אתכם מזה כשלהו כלה נרש יגרש אתכם מזה:

[ב] **דבר-גא באזני העם וישאלו אישו מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי-כסף וכלי זהב:**

(**א,א**) **ויאמר ה' – קדמא ואזלא ... (א,א) וישאלו אישו מאת רעהו – גרשיים מונח לגרמיה (מונח פסק) מונח רביע.**

בדיון ב- [בבלי בבא קמא כה,א] בדרשת ר' טרפון בקל וחומר על הסגר מרים, ... ראה הסבר לעיל. בבצווי ה' למשה, תבנית הטעמים מעידה על מלמד ולמד כמו הקו"ח בהסגר מרים אבל עם שני בסוף התבנית, הפורץ את המגבלה של הקל וחומר.

כאן המידע על הלמד מתגלה בתבנית טעמים מיוחדת **עוד נגוע אחר אביא על-פרעה ועל-מצרים** – מונח מהפך פשטא מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשתי דרשות, מהפך פשטא אחד מרמז על דרשה אחת כפשוטה ואחת יוצאת מפשוטה, מהפך פשטא שני מרמז על עוד דרשה אחת היוצאת מפשוטה. אפשר שנגע כפשוטו זה מכת בכורות, נגע שלא כפשוטו זה אבדן רכושם, ועוד נגע שלא כפשוטו זה מכה בשר של מצרים, ע"פ תבנית טעמים זקף-קטן זקף-גדול ראה הסבר בהמשך.

הנידון קדמא - מקדים המלמד פסוק (**א,א**) **עוד נגוע אחר אביא על-פרעה ועל-מצרים** וגו'

– ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצגת ההשערות: אנתה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא פשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט; לא ממש; **טפחא = טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – הוקש; השלישית: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא אזלא** – מלמד, רמז לכלל הפרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פא** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

הבא לידון ואזלא – הולך אחריו הקרא הלמד (**א,א**) **וְיִשְׁאַלְךָ אִישׁ מֵאַתְּ רֵעֵהוּ** – גרשיים מונח פסק (מונח לגרמיה) מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, אפשר כי כאן על עצמו, כי **הבא לידון** (הלמד) הפסד רכוש והמכות על הים עולה בהרבה על **הנידון** (המלמד) מכת בכורות כי:

(א) פגע ברכושם כאן ועל הים, ועשו את מצרים כמצולה שאין בה דגים – רוששו אותה כפ'רש"י ... בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמרו אותו צדיק אברהם ועבדו וענו אתם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.
 (ב) פגע כאן ועל הים באילי מצרים, בשר אחר במצרים, בארץ מצרים, כשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשאר במצרים.
נִלְתָם לָקֵחַ בְּמִצְרַיִם: במצרים. דבר אחר במצרים, כשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשאר במצרים.
[מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי יד,לא] וירנא ישראל את היד הגדולה. מכות חמורות ומכות משונות זו [מזו ומיתרות] משונות ומיתרות חמורות זו מזו ר' יוסי הגלילי אומ' מנ'ין אתה אומ' שלקו מצ' במצ' עשר מכות ועל הים לקו חמישים מכות] שבמצ' הוא אומ' ויאמרו החרטומים אל פרעה וגו' (שמו' ח טו) [ועל הים] הוא אומ' וירא יש' את היד הגדולה וגו' כמה לקו ב[אצבע עשר] מכות אמור מעתה במצ' לקו עשר מכות ועל הים [לקו] חמישים מכות ר' אליעזר אומ' מנין שכל מכה ומכה ש[הביא] המקום ב"ה על המצ' היתה של ארבע מכות שנא' ישלח בם חרון אפו וגו' (תה' עח מט) עברה אחת וזעם שתים וצרה שלש. ומשל' מלאכי רעים ארבע. אמור מעתה במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתיים מכות. ר' עקיב' אומ' מנין שכל מכה ומכה שהביא המקום ב"ה על המצ' היתה של חמש מכות שנא' ישלח בם חרון אפו וגו' הרי אחת וכול אמור מעתה במצ' לקו חמישים מכות ועל הים לקו חמישים ומאת' מכות.

65. שמות בא א,א: שני מופעים, אחד עם מקף בז"ק אחד ללא מקף בז"ק
וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהוּ וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרָיו כִּי יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשִׁלְחוֹ כָלָה נִרְשָׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:

פעמיים זקא-קטן זקא-גדול בין שני קיסרים. כתב הרבי מדזיקוב בספר אמרי נועם כי גימטריה "זקא-גדול זקא-קטן" עולה "יסוד מלכות" ועולה תקע"ו, והרב י"ר פאלוך זצ"ל כתב שכן נמצא ביצע"ץ. העיון גילה כי גימטריה המלים המוטעמות בתבנית הטעמים "זקא-קטן זקא-גדול" וכן ההפרש בין גימטריה המלים והגימטריה של התבנית (השווה תקע"ו) מרמז לדברים שונים בפנימיות התורה, בתנ"ך ובתשוב"ע.

ברישא ועל-מצרים אחרי-כן זקא-קטן זקא-גדול. בסיפא **כְּשִׁלְחוֹ כָלָה** זקא-קטן זקא-גדול. ועוד תבנית הטעמים של הכתוב **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהוּ וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרָיו כִּי יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה** בין שני קיסרים המלמדת על תוקף המכה העשירית שזיעזעה את פרעה ועמו ועמד וגירשם ממצרים **כָּלָה נִרְשָׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה**, וזה היה גם כנגד אלו מישראל שעדיין היו ספקנים.

ועל-מצרים אחרי-כן – גי' 106 + 380 + 219 + 70 = עולה ק"ו + ש"פ + יר"ט + ע' = 775 עולה תשע"ה עולה ק"ו + ש"צ + יר"ט + ע' = שקו"ץ + יר"ט + ע' = 775 עולה תשע"ה הפרש מתקע"ו = 775 - 576 = 199 = קצ"ט נמצא באוצר גי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל קצ"ט עולה צדק"ה ועולה שם אהי"ה עם הוי"ה עם אדנ' עם אלק' וכוללם

אחרי גי' יר"ט – נוטריקון יראה ראתה נ'טתה (רש"י במד' בלק) בין פירושו מלאך, כאן אפשר כי הוא שר היינו שקו"ץ של מצרים והמשחיתים מע' אוה"ע שהביא עמו על הים. ביציאת מצרים הקב"ה עשה צדק"ה (=קצ"ט) עם ישראל ואפשר שע"י הצירוף שם אהי"ה עם הוי"ה עם אדנ' עם אלק' וכוללם (=קצ"ט) הקב"ה נפרע מאומת מצרים ונפרע משרה, כמאמר חז"ל שכאשר הקב"ה נפרע מאומה הוא נפרע משרה, מעבודת האלילים שלה ומהאומה. כאילו נאמר אחרי תשע"ה נגעים **עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהוּ וְעַל-מִצְרַיִם** שיקלול נגע היפרעות מהשר של מצרים (על בסיס יר"ט) על הים שע"פ **[זוהר שמות בשלח יד,ז] וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכָב פָּחֹר** וגו' הביא עמו משחיתים מכל האומות היינו ע' אומות העולם, והיפרעות משרי שבעים אומות העולם ובכל שיקוצי מצרים ובפרעה ובעם מצרים.

כְּשִׁלְחוֹ כָלָה – קדמא זקא-קטן במלה אחת זקא-גדול – גי' המלים המוטעמות בזקא-קטן זקא-גדול 364 + 55 = 419 = תי"ט = השט"ן + ה"ן (חמש פעמים ו"ה ענין של רחמים), וכן עולה אקשי"ה, ענ"ו בכב"ל רגל"ו הפרש הגימטריה בין גי' המלים ובין גי' התבנית (= מתקע"ו) 419 - 576 = 157 = זק"ן, מזי"ק. שילוב שתי הגימטריאות אקשי"ה זק"ן כמו משלי – מלך זק"ן וכסיל, נאמר על השטן (גי' 364) (בשם אליהו שגב הי"ו) הסבר אפשרי אחרי אשר ענ"ו בכב"ל רגל"ו (= גי' תי"ט) את עם ישראל (הפסוק על יוסף ומלמד על כלל ישראל) הקב"ה מבטיח כי אקשי"ה (= גי' תי"ט) לב פרעה אשר הוא **(קהלת ד,ג) מַמְלַךְ זָקָן וְכֹסֶלֶל** (זק"ן גי' 157) ומזי"ק (גי' 157) שנאמר על השטן (בשם אליהו שגב הי"ו)

כְּשִׁלְחוֹ = 364 = השט"ן משטין לעשות **כָּלָה**, כשלחו כמו **(שמו' בשלח יג,ז) וַיְהִי כְּשִׁלְחַן פְּרַעְהוּ**. פסוק **(שמו' בא יא,א)** ופסוק **(שמו' בשלח יג,ז)** מעידים כי פרעה עדיין סבר שמכוהו הוא משלחם ונגדו **כָּלָה** עולה בגי' (5 * ו"ה = 55 עולה ה"ן. ו"ה זו מדת הרחמים המסנגרת ואומרת **(במ' בלק כג,ט) הָרַעַם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל**, ניתוק מכל האומות המכשיר עם ישראל לקבל התורה ולהיות עבדי ה'.

בסיכום: השט"ן ביצע שליחות ה' להוציא ישראל ממצרים להיות **(במ' בלק כג,ט) הָרַעַם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל** וגו' אבל הוא ממשך לעמוד להשטין כמו שמעידה הגי' תי"ט העולה הע"ם ה"ה וזנ"ה אחר"י מהפסוק **(דב' וילך לא,טז) וְקָם הָעָם הַזֶּה וַיִּנְהוּ אֶתְרֵי אֱלֹהֵי יִצְחָק וְיִצְחָק**

אחרי כתיב הנ"ל זיכני הקב"ה למצוא במוצאי י' טבת התשע"ה: **מאור ושמש שמות פרשת בא ... וזהו (שמו' ג,ח): 'וַיִּצְלַח מִן-מִצְרַיִם** כלומר, כביכול ירידה היה אצלו יתברך, שהוצרך להופיע אור בהירות אלהותו יתברך לעולמות התחתונים, כדי להצילו מיד מצרים. ובוז נבוא לביאור הפסוק **(שמו' בא יא,א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד** וגו' היינו מכת בכורות. וידוע, שמכת בכורות יצאה מכת, כנזכר לעיל שהמכות יצאו כסדרן מעשר ספירות מתמא לעלא – תיבת בכורת נוטריקון בו כתר. **אֶחָד אֶחָד יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה** – מפני שאז יופיע אור בהירות אלהותו יתברך לעולמות התחתונים, ויתבטל השר שלהם שהוא השטן, שהוא גימטריא שס"ד כמנין **כְּשִׁלְחוֹ**, והיינו **כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה** – שהשר שלהם שהיה משלח בלבם לעשות תחבולות להפריד את ישראל מאביהם שבשמים, יתבטל ויִקְלָה מחמת אור בהירות אלהותו יתברך, ואז **נִרְשָׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה** כנ"ל.

1.7 שמות בא י,א (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)
 ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האגמית – תהלים ק"ט: שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות**, **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להפגיל; מונח – רבוי; **מקפר פשטא** – מרוב; **מאריך**, **מרכא** = מאריך; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחיק, ממעט, לא ממש; **תפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקפ** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצות 4; ... **זקף-קטן** בחצות 4; **היקש**: השלישיה; **קדמא** = סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = תרשא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

בא י,ב: **וּלְמַעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנֵי בְנֵךְ וּבֶן-בְּנֵךְ אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֲתֵנִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם וַיִּדְעָתָם כִּי-אֲנִי ה':**
 נאמר ב-[**ספר החינוך מצוה כא**] לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן, כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר (**שמ' בא יגח**), **וְהַגְדַתְּ לְבְנֵךְ וְגו'** (**בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: (שמ' בא יגט)**, ... **כִּי בְּיַד הַיְדוּת הַזֹּאת הָיָה מִצְרָיִם: (שמ' בא יגט)**). הוספת את המשך הפסוק והפסוק הבא כדי להראות כי בפסוקים אלו פרט לאיזכור ה"יד החזקה" אין איזכור כל הנסים שה' עשה לנו שם כפי שנאמר במצוה כא. וגם מהכתוב ב-(**דב' וזח"ב לד,יא-ב**) **לְכַל-הָאֲתֵנִי הַמּוֹפְתִים ... וְלִכְלַ הַיְדוּת הַזֹּאת הַמְנַרְא הַגְּדוֹל** וגו' נראה ש"היד החזקה" היא פרט אחד.

לאחר עיון במקורות שונים מוצע לומר כי פסוק (**שמ' בא יב**), **וּלְמַעַן תִּסְפַּר** הוא יסוד להפעלות של משתתפי הסדר והילדים לקראת הסדר, כל עדה לפי מינהגיה, לחזור ולהוות משהו מן העלילות שהובילו אל הלילה המשומר ההוא לפני יציאת מצרים, לאיזכור הנסים בתוך ההגדה של פסח, לשבח ולהלל לה' ומטרת כל זאת.

אפשר כי אחת מדרכי הלימוד של הפסוק היא בכנין כלל ופרט וכלל, ואין בכלל הפותח אלא מה שבפרט, והכלל הסוגר מרבה מכנין הפרט. משוער שיש כלל פותח מהימצאות תבנית הטעמים קדמא ואזלא במלים **בְּאָזְנֵי בְנֵךְ**, אבל אפשר כי הכלל עצמו נמצא ב-**וּלְמַעַן תִּסְפַּר** שהוא סתום (סתמי), על הפרטים מלמד התוכן של **בְּאָזְנֵי בְנֵךְ וּבֶן-בְּנֵךְ** (למי תספר, והכלל הסוגר ירבה לפי "ספר החינוך" כל בריה וגם לעצמו) **אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם** (מה תספר, מכות, שנויים בטבע, שבירת גופם ורוחם של מצרים, התחנן אל העבריים לקחת רכושם וללכת, התמוטטות השלטון, שבירת מטה לחמם, חורבן כל בית ובהמותיהם) **וְאֶת-אֲתֵנִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם** אפשר כי התוכן הוא חלק מהפרטים (צריך עיון במשמעות "אתתי") ומשוער כי הכלל הסוגר עשוי להיות בטעם טפחא של **וְאֶת-אֲתֵנִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם**, ותבניות הטעמים מסייעים בהרחבה והגבלה של תוכן ההגדה.

תכלית ההגדה היא רעיון מרכזי בתורה **וַיִּדְעָתָם כִּי-אֲנִי ה':** וכך כתב בהמשך [**ספר החינוך מצוה כא**] משרשי מצוה זו, מה שכתוב בקרבן הפסח. ואין מן התימה אם באו לנו מצוות רבות על זה, מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו. ועל כן **אָנּוּ** אומרים לעולם בברכותינו ובתפילותינו זכר ליציאת מצרים, לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחידוש העולם, וכי יש אלוה קדמון חפץ ויכול, פועל כל הנמצאות אל היש שהם עליו, ובידו לשנותם אל היש שיחפוץ בכל זמן מן הזמנים, כמו שעשה במצרים ששינה טבעי העולם בשבילנו, ועשה לנו אותות מחודשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כופר בחידוש העולם, ומקיים האמונה בידיעת השם יתברך, וכי השגחתו ויכלתו בכללים ובפרטים כולם.

נסיק ע"פ [**ספר החינוך מצוה כא**] אשר אפשר כי אחת הסיבות לטעם פזר של **וּלְמַעַן** היא העברת רעיון **וַיִּדְעָתָם כִּי-אֲנִי ה':** אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים אל ברכותינו ותפילותינו, ובכך להצהיר בכל פעם מחדש אמונה בבורא, אמונה בחידוש העולם, בהשגחה הפרטית על הכלל ועל הפרט. וביניהם שילוב רחמים בדין המרומו בגי' של **כִּי-אֲנִי** עולה 30 + 61 עולה צ"א וטעם מקף בתפקיד מחבר מוסיף לצירוף הוי"ה אדנו"ת כעין נאמר **וַיִּדְעָתָם כִּי-אֲנִי** הוי"ה אדנו"ת ה': רעיון הרחמים בדין על יוצאי מצרים שחלקם הורעו מאד ע"י מצרים מופיע במקראות שונים בתורה וגם בנ"ך ובתבניות טעמים אחדות.

בהמשך להוראת התורה לידיעת ה', מתבנית הטעמים קדמא ואזלא במלים **בְּאָזְנֵי בְנֵךְ** מלמדת לידיעת ה' בכנין כלל ופרט כנדרש ב-**זהר הסולם הרב אשלג**, ע' יט ק [**רעיא מהימנא**] (נה ט) (**שמ' וארא ו,ג**) **וְלִקְחֵתִי אֶחָבִים לִי לְעָם וְהִייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעָתָם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** וגו' ז] פקודא דא קדמאה דכל פקודין. ראשיתא קדמאה דכל פקודין (טט: הצווי הקודם לכל צוויים, הראשית המוקדם לכל צוויים (מצוות)), למנדע ליה לקב"ה בכללא (ידיעת הקב"ה בכללות). ר מאי בכללא. למנדע דאית שליטא עלאה דאיהו רבון עלמא, וברא עלמין כלהו, שמיא וארעא וכל חילקהון. ודא איהו בכללא. וסופא דכלא בפרט, (ואחר-כך לידע אותו בכל פרטיו) בזאת פתח את ספרו "**היד החזקה**" [**רמב"ם יסודי התורה פ"א,ה"א**] יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו.

וּלְמַעַן תִּסְפַּר יסוד להפעלות של משתתפי הסדר והילדים כל עדה לפי מינהגיה.
 (כז אדר התשע"ג) הרב גימפל בניש הי"ו בשם (?) ועליו נוסף ב- (מוצ"ש פר וארא ליל ב שבט התשע"ז) דרשה דומה בספר [**זבחי צדק, הרב יצחק זאב דיסקין, חלק נטיעת אברהם, ע' קט (אוצר החכמה)**]... נאמר ב- [**רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ז,ה"ג**] וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישכב להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים [א] השולחן מלפניהם. קודם שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו, ...
[א] הגהות מיימוניות הלכות חמץ ומצה פ"ז,ה"ג] ואנו דשלחנות שלנו גדולים ואי אפשר בקל לעקוץ מנהג כשר לסלק הקערה שבה המצות והמרור והתבשיל לצד אחר כאילו כבר אכלו ואין צריך יותר כדי להתמיה התינוקות ...

וּלְמַעַן – פזר, שם הטעם מרמז ל- מחלק (מפזר) להם קליות ואגוזים (טט: כעין שהתפורו ישראל במצרים לאסוף תבן). **תִּסְפַּר** – תלישא-קטנה, שם הטעם מרמז ל- חוטפין (תולשין) מצה זה מיד זה (טט: כעין שהשתדלו לעשות שיעור מתכונת הלבנים). **בְּאָזְנֵי בְנֵךְ** – קדמא ואזלא במובן של מוקדם והולך, שמות הטעמים מרמזים לכך שקודם לאכילה אמורים ללכת עם האוכל מהשולחן, בלשון הרמב"ם - **[ועוקרים [א] השולחן או לסלק הקערה שבה המצות והמרור והתבשיל לצד אחר כאילו כבר אכלו, וכתב ב- [זבחי צדק] כל השינויים נעשים כדי שיראו הבנים וישאלו והיינו וּלְמַעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנֵי בְנֵךְ וּבֶן-בְּנֵךְ** וגו' (טט: קדמא כוונת ה' וגרמה לצווי פרעה שיפוצו, כדי לאסוף את רפ"ה ניצוצות הקדושה ממצרים ולעשותה כמצודה שאין בה דגן וכמצולה שאין בה דגים).

וּלְמַעַן – פזר, לימוד מנבואת משה לנבואת אחרים.
[שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יג,ד] **וּלְמַעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנֵי בְנֵךְ**, גלה הקדוש ברוך הוא למשה מה מכה יביא עליהן וכתב משה ברמז **וּלְמַעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנֵי בְנֵךְ**, זו מכת ארבה כמה דתימא (**ויאל ג,א**), **עֲלִיָּה לְבַנְיָם סִפְרוּ וּבְנֵיכֶם לְבַנְיָם וּבְנֵיהֶם לְדֹר אַחַר: ...** מקשה (**ר' חיים פלטיאל**) (**שמ' בא יד**), **אֲרַבָּה בְּגִבְלָהּ**: תימה אנה דבר יי למשה, וי"מ דיליף סיפור סיפור דכת' כאן **וּלְמַעַן תִּסְפַּר** וכתב ביזאל (**ויאל ג,א**) **לְבַנְיָם סִפְרוּ**, או משום דכתב כאן **אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי** והתם ביזאל (טט: ?) כתיב (**ישעיהו יב,ד**) **הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילָתִיו**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטוד"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התעש"ט; **תפצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מנוח – רבוי; **מקדף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונת רביע** – זקף-קטן בחצי פסוק – הקיש; השלישי: **קדמא** = סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

גבי ארבה. מיהו תימא (אבל תמיהה) הוא שהרי יואל היה אחרי כן כמה ימים (שנים רבות), ותיריך **[רבי יוסף בכור שור]** ז"ל שהרבה נביאות מצינו שאמר[ן] הנביאים ואינו מפורש היכן אמרו הק' י"ש (הקב"ה יתברך שמו), ... ועל הלשון של סיפור הדורות הבין משה שהוא מכת ארבה.

ורשב"ם (אינו ברשב"ם שבחומש) פי' רמז לו הק' שני' **(שמ' בא י,ג)**, ו**אָת-אַתְּי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם** ארבה חשך מכת בכורות (צ"ע כיצד מרומז). ע"פ **[רבי יוסף בכור שור]** בארבה שייך סיפור דברים יותר משאר מכות כי ארבה רגיל לבוא לעולם, אבל זה של מצרים היה מיוחד במינו שהיה מין אחד על כל הארץ בכמות עצומה שלא חזרה שוב וגם שפשט רק בגבולות מצרים, וביואל מסופר על ארבה של מינים אחדים כל אחד בכמות עצומה והצווי לספר עליו. מסקנתנו שמשנה כאב הנביאים הכיר את נבואת יואל העתידה ולשונה ולכן הקיש מנבואת **(יואל ג,א)** **עֲלֵיהֶם לְכַנְיָם סִפְרוּ** שהוא על הארבה של יואל, אל הצווי אליו **(שמ' בא י,ג)** **וּלְמַעַן תִּסְפְּרוּ בְּאֵזְבֵי בְנֵי שְׂעִלֵי** (משה) להזהיר את פרעה על ארבה.

וּלְמַעַן – פזר, מעביר רעיון נבואת משה בלי שמפורש היכן אמרו הק' י"ש לומר אותו, אל נבואות נביאים אחרים בלי שנאמר היכן אמר להם הק' י"ש לאמרם.

תִּסְפְּרוּ – תרסא, בתפקיד בעל בחינה נעלה היינו ליתן שבה להקב"ה לספר תהלתו בין האומות, ככתב ב-**[תורה שלמה ח]]** ... **(שעויה סגול)** **נְהַגְתָּ עִמָּךָ לַעֲשׂוֹת לָךְ שֵׁם תִּפְאָרְתָּ**; כשנאלו ישראל ממצרים אמר להם משה לא במעשיכם אתם נגאלין, אלא **לְמַעַן תִּסְפְּרוּ בְּאֵזְבֵי בְנֵי שְׂעִלֵי לִיתֵן שִׁבְחָה לְהַקְב"ה** שבניו מספרים תהלתו בין האומות וכה"א **(תה' צו,א)** **שִׁירֵי זֶה לְשִׁיר תְּהַיָּה** **(תה' צו,ב)** **סִפְרוּ בְּגוֹיִם כְּבֹדוֹ** **(מדרש תהלים מזמור צו)**

[תורה שלמה יא]] **(שמ' בא י,ג)** **וְאָת-אַתְּי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם**, **(תה' קה,ב)** **שָׁמַרְבֵּם דְּבַרְי אַתְוִתִּי**, א"ר יהודה בר סימון שהיו המכות נרשמות בגופן באותיות, שנאמר **(שמ' בא י,ג)** **וְאָת-אַתְּי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם**, **(מדרש תהלים מזמור קח,ח)** ובהערות תו"ש כתב ... אמר רבי יודן בר סימון שהיו המכות חקוקות על המטה בלשון נוטריקון דצ"ך עד"ש באח"ב, ומשה מביט בו איזה מכה ראויה לפרעה לבוא ומביאה, והיה המטה משוואי ממ' סאה, ושל סנפירון היה, והיה מכה בו, והמכות נרשמות בגופן. ומבואר שלגריסא אחת, אות מהמכה נרשם בגופן. ראה תו"ש בר' ד' קיט], מדרש על הפסוק **(בר' ד,טו)** **וַיִּשֶׁם ה' לְלִבָּן אוֹת**, שנרשם בזרועו אות אחת משמו (טט: של ה'). אם טעם פזר משמש כציור רעיון (איזאו גרמה בלע"ז) אז צורתו מרמזת לעוף או שרץ במעופו. **תִּסְפְּרוּ** – תרסא בתפקיד בעל בחינה נעלה (כעין מחיצה לעצמו) כי המטה מסנפירון, שבמקום אחר נאמר שהוא מכסא הכבוד. אפשר שאבן סנפירון היא בעלת תכונה כמו של י"ב אבני החושן שהן מושכות מכה עליון אל הנביא או הכהן. ועל כך כתב **[רבינו בחיי]** **(שמ' תעוה כח,טו)** **וְהָאֲבָנִים** ... וראיתי בספר האבנים שחברו הפילוסוף, **שהאבנים צריכות טהרה**, וידוע מסגולתם שהנושא אותם בטומאה יתבטל כחם אליו או יחלש, ואם ישוב ויטהר תחזור האבן לכחה הראשון ככתחלה, והסבה והטעם בזה לפי מעלות ורחניות הכח העליון שהאבן מושכת ממנו שהוא מדבק בטהרה ומתרחק מן הטומאה, ונראה פחות שטעם **תִּסְפְּרוּ** – תרסא בתפקיד שיעור של משקל המטה,

ובס' **[מנחה בלולה]** אותותי אל תקרי **אתתי**, אלא אותיותי, שהם אותיות השם הנכבד, שהוא היה המחזק ומכבד לבו (של פרעה), וכמו שההוגה השם באותיותיו נעקר מן העולם כך יהיה אחרית פרעה ועמו. ולזה תרגם אונקלוס אותותי הראשון **(א,י)** אָתִי שהוא תרגום של אותיות **(שמ' בא י,א)** **לְמַעַן שַׁתִּי אַתְּי** ארבע אותיות ה' הנכבד, המרומזות בטעם רביעי של מלת **לְמַעַן** והב' **(ג,י)** אָתְּתִי (טט: מופתים) שהוא תרגום של אות.

ויש להקשות כי נאמר ב-**(שמ' וארא ז,ז)** **וְהִרְבִּיתִי אֶת-אַתְּי וְאֶת-מוֹפְתֵי בְּאֵרֶץ מִצְרָיִם**; ולכן מופתי אינו פירוש לאותותי. נסביר הטעמים ע"פ **[מנחה בלולה]** בסדר הבא:

וּבֶן-בְּנֵיךָ – רביעי, אפשר כי כאן רמז לדרוש את מאמר ההגדה "כנגד ארבעה בנים דברה תורה" לדרוש בפרשות **(שמ' בא י,ג)** **קַדְש־לִּי קָל־בְּכֹר** וב-**(שמ' בא י,א)** **"וְהָיָה לְיִי בְּבָאֵךְ ה' "** ארבעה בנים בכתובים שבהן מוזכרים במפורש רק שני בנים. **וְאָת-אַתְּי** – מקף כרב-מצב משמעות המלה (א) בלשון ההגדה – זה המטה ... תעשה בו את האתת, (ב) מופתים? התורה מתכוונת למטה. (ג) אותיות שם הנכבד. אפשר כי לכך מרמז טעם **וְאָת-אַתְּי** – טפחא, כשנוי ורבוי.

אפשר כי מרמז למדרש אל תקרי **אתתי**, אלא אותיותי, שהם (טט: ארבע) אותיות השם הנכבד, שהוא היה המחזק ומכבד לבו, **תִּסְפְּרוּ** – תלישא-קטנה בתפקיד עקירה של פרעה ועמו והעבודה זרה שלו מן העולם.

וּלְמַעַן – פזר, מעביר רעיון עקירת פרעה מן העולם בגלל שהתנגד לה' בפיו אל ההוגה השם באותיותיו נעקר מן העולם **וּלְמַעַן** – פזר, מעביר רעיון השבח על עקירת פרעה לברכת הנסים **[תורה שלמה ז] הערות** ובמדרש הגדול מביא שם אחרי זה **וּלְמַעַן תִּסְפְּרוּ בְּאֵזְבֵי בְנֵי שְׂעִלֵי בְּאֵזְבֵי בְנֵי שְׂעִלֵי** **[משנה ברכות פ"ט,מ"א]** (גמרא) דברכות נר. הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל מברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. (טט: אפשר כי העקירה של פרעה ועמו והעבודה זרה שלהם מן העולם מתבטא בהמשך המשנה) מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים ואומר ברוך שעקר עבודת כוכבים מארצנו:

בְּאֵזְבֵי בְנֵיךָ – קדמא ואזלא, כפי שהצענו לעיל תבנית הטעמים עשויה להעיד על לימוד בפסוק בכעין כלל ופרט וכלל על תוכן ההגדה של פסח. המלים **בְּאֵזְבֵי בְנֵיךָ** הם פרט למי ללמד ומבואר ל-מה ללמד. הביא **[תורה שלמה ז] הערות** ... ובלקט טוב: פסוק זה למשה אמרו **וּלְמַעַן תִּסְפְּרוּ** בתורה להודיע לדורות. ובכת"י מדרש חפץ: **וּלְמַעַן תִּסְפְּרוּ** מכאן שחייב אדם לספר בשבח הקב"ה מן התורה כו'. ולכן תוקן לברך ברכת ישתבח החותמת את ההגדה של פסח עם שינויי נוסח וע"פ **[אבודרהם]** ו-**[דברי חמודות]** שכל אותן ט"ו לשונות של שבח הסדורים בברכת ישתבח דורש במכילתא מתוך שירת הים ומתוך הפסוקים של ויברך דוד. אפשר כי קדמא ואזלא מציגים מלמד על אמירת שבח לה' בליל אמירת ההגדה והנלמד הוא הרעיון של ברכת השבח לכל יום הוא דרך הרעיון שיום יום מזכירין יציאת מצרים (ע"פ פירוש סידור התפלה לרוקח [טו] הודו לה') ולכן עם עזרת טעם פזר או בלעדיו ברכת ישתבח היא גם החותמת את פרקי דזמרה בתפילה של שחרית של כל יום.

[טור אורח חיים הלכות ברכות ושאר ברכות סימן נד] (א)ישתבח אינו פותח בברוך לפי שהוא סמוך לב"ש (טט: סמוך לשתי הברכות המקדימות לקריאת שמע) ששניהם נתקנו על פסוקי דזמרה זו לפנייהם וזו לאחריהם ופסוקים שביניהם לא היו הפסק וחותרם בא"י מלך מהולל² בתשבחות ואל ההודאות וכו' עד חי העולמים **(ב) פרישה** ... וכן משמע מלשון התוספות דפרק הרואה (ברכות נט. ד"ה הלכך ע"ש).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תפארת ההשערת**, **אנתח**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** = מרצא; **מאריך**, רבוי; **דגא** – מוציא; **מפאט** = מרצא; **מאריך**, רבוי; **מפאט** = מרצא; **מפאט** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תביר טפאט** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מראק תביר טפאט** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מראק טפאט** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – בד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מתן רביע** בחצי פסוק – הקיש; השלישי: (קדמא – סדר קדמות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פא** – דרוש מהפסוק רעיונו לנשוא אחר בהלכה:

1.8 שמות בא י,א (התשע"ח) (בהשתתפות הרב א"מ פלר, נחלת יעקב)

שמות בא י,ט: וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזָכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ

בִּי בִּינְיָן הַזֶּה הַיּוֹצֵאתָ הָיָה מִמְצַדֶּיךָ:

[בבלי מכות יא,א] ספר (תורה) שתפרו (היריעות זו לזו) ב(חוט)פשתן - פליגי בה ר' יהודה ור"מ, חד אומר: כשר, וחד אומר: פסול. למ"ד פסול, דכתיב: (שמ' בא י,ט) **לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ**, ואיתקש כל התורה כולה לתפילין (הסבר אחד התנאים שיש היקש גורף מכתובת ותפירת תפילין להלכות כתיבת ותפירת ספר תורה ורש"י מאמר היכן ההיקש), מה תפילין - הלכה למשה מסיני לתופרן בגדין, אף כל לתופרן בגדין. ואידך? (הסבר התנא האחר) כי איתקש למותר בפין (שעור ספר התורה יהיה מבהמה טהורה המותרת לאכילה), להלכותיו לא איתקש (להלכות למשה מסיני להכנת תפילין, ספר תורה לא הוקש). אמר רב: חזינן להו לתפילין דבי חביבי (רבי חייה דודו) דתפירי בכיתנא (פשתן). ולית הלכתא כוותיה.

[רש"י מכות יא,א] (שמ' בא י,ט) **לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ** ורשיה דקרא משתעי בתפילין (תחילת הפסוק עוסק בתפילין) ואיתקש הכא תורה לתפילין (לדעת התנא על היקש גורף של תורה לתפילין מהנאמר (שמ' בא י,ט) **לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ** וזה חידוש כי פשוטו של הכתוב אינו על כל התורה אלא רק על התפילין).

(ביאור רש"י על דעת התנא שתפירת ספר תורה לא הוקש לתפילין) כי איתקש למותר בפין - דכתיב בהאי קרא (שמ' בא י,ט) **בְּפִיךָ מן המותר בפין שאין נכתבין על עור בהמה טמאה.**

להלכותיה - לדבר שאינו כתוב בתורה ובתפילין גופייה לא גמרינן ליה אלא מהלכה למשה מסיני, לא ילפי' בהיקשא. היקש מהכתוב אפשר לעשות מכתבת פרשיות תפילין על עור בהמה טהורה לכתבת ספר תורה על עור בהמה טהורה אבל לפי התנא השני, מה שקבלנו כהלכה למשה מסיני לגבי תפירת תפילין אין לומדים ממנו בהיקש. היינו שאין לומדים מגידי תפירת תפילין לגידי תפירת יריעות ספר תורה. מזה אפשר להסיק שאפשר לתפור יריעות ספר תורה בחוטי פשתן ואין ההלכה כך.

מבוא: אחרי הבנת דרשת **[בבלי מכות יא,א]** בחצי הפסוק **(שמ' בא י,ט) וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזָכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה**

תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ מתברר כי לפנינו תבנית טעמים של כלל ופרט וכלל שיש ללמוד אותה במידת כלל ופרט וכלל להלכות תפילין, ויש ללמוד אותה במידת כלל ופרט וכלל להלכות כתיבת סת"ם (ספר תורה, תפילין, מזוזה) על עור של מין בהמה וחיה טהורה, בין שראויה לאכילת ישראל, בין שהייתה טרפה או נבלה.

לימוד במידת כלל ופרט וכלל להלכות תפילין: **[מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור א] [יז] דבר אחר (תה' א,ב) בִּי אִם פְּתוּרַת ה'**

תְּפִלָּתְךָ וְתוֹרַתְךָ יוֹמֵם וָלַיְלָה: שכל מי שעוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו, שנאמר **(תה' א,ב) בִּי אִם פְּתוּרַת ה' תְּפִלָּתְךָ**, ר' אליעזר אומר אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם אנו רוצים להיות יגיעים בתורה יומם ולילה, אבל אין לנו פנאי, אמר להם הקדוש ברוך הוא **קיימו מצות תפילין**, ומעלה אני עליכם כאילו אתם יגיעים לילה ויום. ר' יוחנן אמר מקרא מלא הוא, **(שמ' בא י,ט) וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזָכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ**,

[ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן כה - הלכות תפילין] ... וכתב הסמ"ג משש מאות ושלש עשרה מצות שנצטוו ישראל, אין לך שום מצוה שתהיה אות ועדות, כי אם שלשה מצות, והם: מילה, שבת, ותפילין, שנכתב בשלשתן אות. והם עדות לישראל שהם עבדים להקדוש ברוך הוא. ועל פי שנים עדים יקום דבר [מילה ותפילין], וכל אחד מישראל אינו יהודי שלם אלא אם כן יש לו שני עדים שהוא יהודי, הילכך בשבת ויום טוב שנקראו אות, פטורים מלהניח תפילין (ט: כי שני האותות הם: שבת ומילה). ע"כ.

וְהָיָה פרט קדמאה, או שהוא חלק מהכלל המרומז בתבנית הטעמים קדמא ואזלא של **לְךָ לְאוֹת**. **וְהָיָה** טעמו תרסא המורה על דרשת שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. **אפשר** שמרמז להכנת תפילין ל-**[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה (סת"ם) פ"א,ה"ג]** עשרה דברים יש בתפילין כולן הלכה למשה מסיני וכולן מעכבין, לפיכך אם שינה באחת מהן הרי התפילין פסולות, שנים הן בכתיבתן ושמנה בחפויין וקשירות רצועותיהן, ואלו הן השנים שבכתיבתן: שכותבין אותן א בדיו ושהיו נכתבין על הקלף.

אפשר שמרמז לשיעור זמן הנחת תפילין, מתי זה **לְךָ לְאוֹת**? ע"פ **[בבלי מנחות לו,ב]** דתנאי: **(שמ' בא י,ט) וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַתְּהִלָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדֵי מִיָּמִים יְמִימָה: ס יָמִים** - ולא לילות, **מִיָּמִים** - ולא כל ימים, פרט לשבתות וימים טובים, דברי רבי יוסי הגלילי; **[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ד, ה"ג]** זמן הנחת התפילין ביום ולא ח בלילה שנאמר **(שמ' בא י,ט) מִיָּמִים יְמִימָה, תְּהִלָּה** זו היא מצות תפילין (ובזה חולק על רבי עקיבא שדעתו ב-**[מנחות לו,ב]** שחוקה זה פסח בלבד), וכן שבתות ט וימים טובים אינן זמן תפילין שנאמר **(שמ' בא י,ט) וְהָיָה לְאוֹת** ושבתות וימים טובים הן עצמן י אות, ומאימתי זמן הנחתן משיראה את חבריו ברחוק ארבע אמות ויכירהו עד שתשקע החמה.

אפשר שמרמז לשיעור רצועות התפילין. **[בבלי מנחות לה,ב]** אמר רב פפא: גרדומי (שיריים של) רצועות (של תפילין של ראש) כשירות. ולא מילתא היא (ואין ההלכה כך), מדאמרי בני רבי חייא: גרדומי תכלת וגרדומי אדום כשירין, תתם הוא דתשמישי מצוה נינהו, אבל הכא דתשמישי קדושה נינהו לא (ואין שירי רצועות כשרים אם אין בהם שיעור), **מכלל דאית להו שיעורא**. וכמה שיעוריהו? אמר רמי בר חמא אמר ר"ל: עד אצבע צרדה.

[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ג, ה"ב] וכיצד עושים הרצועות לוקחין רצועה של עור רחבה כאורך השעורה ואם היתה רחבה מזו השיעור כשרה, ח **ואורך רצועה של ראש** כדי שתקף את הראש ויקשור ממנה הקשר ותמתח שתי הרצועות מכאן ומכאן עד שיגיעו לטבור או למעלה ממנו מעט, **ואורך רצועה של יד** כדי שתקף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר ותמתח רצועה אחת על אצבע אמצעית ויכרוך ממנה על אצבעו שלש כריכות ויקשור, ואם היו הרצועות ארוכות יתר על שיעורים האלו כשרות. ה-**[שור"ע או"ח הלכות תפילין סי' כז,ס"ח]** מוסיף ... ונוהגין העולם לכרוך על הזרוע ששה (לא) או יג שבעה כריכות. הגה: (לב) (>ט*) ואין לכרוך הרצועה על יד [טן] התיורא כדי לחזקה על היד (מהרי"ל).

(שמ' בא י,ט) לְךָ לְאוֹת – קדמא ואזלא מורה על אפשרות לדרשה במידת כלל ופרט לגבי הלכות תפילין. לך לאות ולא לאחרים. לענין זמן הנחת תפילין הבאנו לעיל מ-**[בבלי מנחות לו,ב]** ומ-**[רמב"ם סת"ם פ"ד,ה"ג]** ביום חול ומשיראה חבריו ברחוק ארבע אמות ויכירהו ועד שתשקע החמה. לענין שיעור רצועות תפילין הובא לעיל **[בבלי מנחות לה,ב]**. הסבר נוסף על "לך לאות" מובא ב-

[מדרש תנאים לדברים פרק ו] (דב' וא' יח) וקשרתם לאות על-גַּדְךָ והני לטַפְתָּ בֵּין עַיִנֶיךָ: על-גַּדְךָ בגבוה של יד אתה אומ' בגבוה של יד או **[דב' וא' יח) על-גַּדְךָ** כמשמעו הדין נותן הואיל ואמרה תורה תן תפילין בראש ותן תפילין ביד מה בראש בגבוה שבראש אף ביד בגבוה שביד **[ר"א אומר על ידך בגבוה של יד] אתה אומ' בגבוה של יד או [דב' וא' יח) על-גַּדְךָ** כמשמעו ת"ל **(שמ' בא י,ט) וְהָיָה לְךָ לְאוֹת**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (כ"ב במצוותך האמתי - תהלים ק"ט, ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **מצבת המשברות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; **מקצר פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דגא** - מצרף; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** - שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דגא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סול** - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקא-קטן** - 2; **זקא-גדול** - 3; **רבוע** - 4; **מנת רבוע** - לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק - **קיסא**; **השלישיה**: **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא** = **גריש** = **גרשימ** - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תראא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פא** - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

על-ידיך ולא לאחרים לאות: ר' יצחק אומ' בגובה שביד אתה אומ' בגובה שביד (אתה) או (דב' וא' ויח) **על-ידיך** כמשמעו ת'ל (דב' וא' ויח), וק"ו **הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על-ידיך**: דבר שכנגד לך בגובה שביד: הניקוד של (דב' וא' ויח) **על-ידיך** הוא בסגול, שבדרשות במקומות אחרים מלמד על רבים. אפשר שזה מאפשר את הדרשות, שאפשר שהן מהמקף (דב' וא' ויח) **על-ידיך** שגידם בשמאל יניח על קיבורת יד ימין. איטר יד ימין יניח על ימין שהיא כמו שמאל רוב העולם. לזה יש מקור ממלת (שמ' בא יגט) **ידיך**. הפרטים: **על-ידיך** - מקף כרב-מצב משמע מקום תפילה של יד. ע"פ [מדרש תנאים] (דב' וא' ויח) **על-ידיך** (א) כף היד (ב) בגובה שביד.

ע"פ [בבלי מנחות לזב] (שמ' בא יגט) **על-ידיך** - זו גובה שביד; ונבחר בגובה שביד (כמו גובה בראש, מול הלב). **על-ידיך** - רביע, בתפקיד ארבע פרשיות בבית של יד. [בבלי מנחות לדב] תנו רבנן: כיצד כותבין? תפלה של יד כותבה על עור אחד,

ואם כתבה בארבע עורות והניחה בבית אחד - יצא; וצריך לדבך, שנאמר: (שמ' בא יגט) **והניח לך לאות על-ידיך**, כשם שאות אחת מבחוץ (בית עור אחד הוא האות) כך אות אחת מבפנים, דברי ר' יהודה; ר' יוסי אומר: אינו צריך. [רש"י בבלי מנחות לדב] (שמ' בא יגט) **והניח לך לאות** - אפי' לך לא יהא אלא אות אחת דכי הוו בפנים ד' אגרות שאינם דבוקות ונתונות בבית אחד לאחרים שאין רואין אלא חיצון חשוב אות אחת אבל לך המשמש בהן וניכר ממשן של ד' אגרות כל אחת לבדה הוו ב' אותות.

[בבלי מנחות לדב] ת"ל: (שמ' בא יגט) **ולזכרון בין יניחך**, וזכרון אחד אמרתי לך ולא ב' וג' זכרונות, הא כיצד? כותבין על ד' עורות ומניחין בד' בתים בעור אחד, ואם כתבין בעור אחד והניחין בד' בתים - יצא; וצריך שיהא ריוח ביניהן, דברי רבי, וחכ"א: אינו צריך; ושויין, שנותן חוט או משיחה בין כל אחת ואחת; ואם אין חריצין ניכר - פסולות.

ולזכרון בין יניחך - פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שני לימודים ופשטא מלמד ששני הלימודים בפשט. (א) זכרון יציאת מצרים (ב) זכירת התפילין בשעה שלבושין בהם - לא להסיח דעת מהתפילין.

[בבלי שבת יבא] תני דבי רבי ישמעאל: יוצא אדם בתפילין בערב שבת עם חשיכה. מאי טעמא - כיון דאמר רבה בר רב הונא: חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה, קל וחומר מציין: מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת - אמרה תורה (שמ' תצ' כח, לח) **והניח על-ידיך** **מחזור תמיד** - (רש"י: קרא יתירה הוא להך דרשה, דהא כבר קבע ליה מקום (שמ' תצ' כח, לח) **והניח על-ידיך** **מחזור** **אחר**) שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה - על אחת כמה וכמה! הלכך: מידכר דכיר להו (טט: מזכיר לזכור ע"י המשמוש).

(שמ' תצ' כח, לח) **והניח על-ידיך** **מחזור** **אחר** **ונשא אחר** **את-עצו** **הקדש** **אשר קדשו בני ישראל** **לקל-מפתח קדשיהם** **והניח על-ידיך** **מחזור תמיד** **לרצון** **להם** **לפני ה'**

[רמב"ם תפ' ומז' וס' תורה פ"ד, ה"ד] חייב אדם למשמש בתפיליו כל זמן שהם עליו שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה מקדושת הציץ שהציץ אין בו אלא שם אחד ואלו יש בהם אחד ועשרים שם של יו"ד ה"א בשל ראש וכמותן בשל יד. [שו"ע א"ח ה' תפילין ס' כח, ס"א] ... שלא יסיח דעתו מהם. ב"ן וימשמש (ג) בשל יד (ד) תחלה, וכשיאמר (דב' וא' ויח) **והניח** **לאות על-ידיך** ימשמש בשל יד, וכשיאמר (דב' וא' ויח) **והניח לטפפת בין עיניך** ימשמש בשל ראש.

למען - רביע, אופן (א) ארבע קבוצות של בעלי חיים שעורותיהם כשרים: בהמה, חיה, עוף, ע"כ ע"פ [שו"ע יו"ד רע"א סק"א] כוי אם מין לעצמו או חצי חצי אם הוא בהמה וחיה ע"פ [ירושלמי מגילה פ"א, ה"ט (וילנה יד, ב)] (ועוד מוסיף) אבל כותב הוא חציו על עור בהמה טהורה וחציו על עור חיה טהורה. [קריית ספר (למאירי) מאמר א חלק א ד"ה אין כותבין] תנן עצמות הדג ועורו, ... אם יבוא אליהו ויאמר אם פסקה זוהמתו אז אפשר יהיה לכתוב עליו. אופן (ב) ארבעה סדרי סדר של ארבע פרשיות.

הכתוב הבא מהווה כלל בתראה להלכות תפילין ולהלכות סת"ם. **להלכות תפילין** **תהניח תורת ה' בפיך** - **תורת ה'** - מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כגון במצוות "תורת ה'" שלקיומם צריך מן המותר בפיך. **תהניח** - תביר מחלק בקבוצה של מרכא טפחא וממעט חלק ממנה כגון לענין התפילין רצועות כשרות אך פסולות מצד שנעשו שלא לשמם, לא ע"י יהודי, שלא מקיימים כל מצוות הכנתם כנאמר ב- [שו"ע א"ח ס' כה - מה ה' תפילין]. **בפיך** - אתנח מגביל כגון שההרחבות תהיינה רק על בהמות וחיות טהורות שיש לנו מסורת לטהרתן, ולא נקח מבעלי חיים בעלי סימני טהרה אבל ללא מסורת (יכולו חיות, עופות ודגים).

בפיך - אתנח מגביל - מין הכשר: עור בהמה, חיה, עוף, דג אלא שמגביל בעור דג כי רבה זוהמתו [רמב"ם וכו"מ הל' סת"ם פ"א, ה"י]. **להלכות סת"ם**, בא ללמד על דברים אחרים כמו ספר תורה, גידי תפירה, שערות לכריכה, קרן לשופר.

[תלמוד ירושלמי מגילה פ"א, ה"ט (וילנא יב, א)] אין כותבין אלא על עור בהמה טהורה מ"ט (שמ' בא יגט) **למען תהניח תורת ה'**

בפיך ממה שאתה נותן בפיך והא תני כותבין ע"ג עור נבילות וטריפות מינא (מהמינים) דאת נותן בפיך. [קרנן העדה]: שמאותו מין (ש)אתה מותר ליתן בפיך, לאפוקי בהמה טמאה. [פני משה]: מין טהורה קאמרינן, ואפילו על גבי עורות נבילות וטריפות של טהורין. תבנית חצי הפסוק היא כעין כלל כלל ופרט (בפיך), ע"י הטלת הפרט בין שני הכללים מתקבלת מידת הלימוד כלל ופרט וכלל היא המאפשרת את כתיבת הסת"ם על גבי עורות נבילות וטריפות של טהורין

[מסכתות קטנות] [מסכת סופרים פ"א, ה"ב] ... שאל אחד את ר' יהושע הגרסי, מפני מה כותבין על עורות נבילות וטריפות, (של) בהמה וחיה טהורים, אבל לא כתב שזה הלכה למשה מסיני. נניח שגם זה הלכה למשה מסיני. (בעזרת הרב א"מ פרל הי"ו, כסלו התשע"ח) כבר מצאנו בענין ניסוך מים בסוכות ובענין ערבה להקפת המזבח שאלו הלכות למשה מסיני וחז"ל מצאו להם אסמכתא (רמז) בכתובים. לכן מוצע שגם בנוסף להלכה למשה מסיני יש רמז בלימוד במידת כלל ופרט וכלל בכתוב על הלכה זאת למשה מסיני. אפשר גם לומר שכיוון שהמידות לדרישת התורה הן הלכה למשה מסיני אז תוצאות מהן עשויות לרמז על הלכה למשה מסיני.

אפשר שהפירוט נמצא כלהלן: **לך לאות** - קדמא ואזלא מורה על אפשרות לדרישה בכלל ופרט וכלל בכתוב, הכלל בתראה נמצא ב- **תורת ה'** - מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, על כעין הפרט, **תהניח** - תביר מחלק וממעט

בקבוצה הזאת, להרחבות ומיעוטים ראה [שו"ע יו"ד ס' רע"א - הל' ספר תורה] הפרט הוא **בפיך** - המותר בפיך. [שבת קח, א] [רמב"ם הל' סת"ם פ"א, ה"י], [רבנו מנחם]. אתנח מגביל בדומה להל' תפילין.

לפנינו כלל כלל ופרט, דרך הלימוד היא שבמצב ככ"פ הטל את הפרט בין הכלל הפותח ובין הכלל הסוגר ותקבל כלל ופרט וכלל. הכלל הפותח הכליל כל דבר לכתובה. הפרט **בפיך** - מיעט אל המותר בפיך בלבד (בהמה טהורה, מורחב ע"י טעם רביעי של מלת

למען, שחיטה כשרה) הכלל בתראה נמצא ב- **תורת ה'** והוא מרבה ממין הפרט לעורות נבילות וטריפות של הפרטים הכשרים.

כל המפרשים לומדים שמותר מין המותר בפיך, אבל אינם מנמקים מה המקור למין הבהמה הטהורה אע"פ שהיא טריפה או נבלה.

דרך לימוד בכלל ופרט וכלל מאפשר לרבות בכלל בתראה כעין הפרט [שוטנשטיין ירושלמי מגילה פ"א, ה"ט (וילנה יב, ב)] מפנה לבבלי שבת ק"ח תוספות מהרש"א ועין יעקב]

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי מצוותות האמנות – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפנית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מחפץ פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי משמעות, רבוי ממשות; **מרכא טפחא** – קב ששעויה לגדול, יותר לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקפ** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מתנ רביעי** – מתנ רביעי – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – הקיש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא קטנה** = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק ריעו לנשוא אחר בהלכה:

1.9 שמות בא י,א (התשע"ט – המשך מהתשע"ח) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות בא י,ט: וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת ה' בְּפִיךָ כִּי בִינְךָ חֻזְקָה הוֹצֵאָה ה' מִמִּצְרַיִם: (פר' קדש לי כל בכור)

שמות בא י,טז: וְהָיָה לְאוֹת עַל-יָדְכֶם וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עַיִנֵיכֶם כִּי בְחֻזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם: (פר' והיה כי יביאך)

דברים ואתחנן ו,ח: וקשרתם לאות על-ידיך והניו לטטפת בין עיניך: (פר' שמע ישראל)

דברים עקב יא,יח: ושמתם את-יד-בכרי אלה על-לבבכם ועל-נפשכם

וקשרתם אתם לאות על-ידיכם והניו לטטפת בין עיניכם: (פר' והיה אם שמוע)

(שמ' בא י,ט) והינה לך לאות על-ידיך – תרסא קדמא ואזלא מקפ רביעי, ... **והינה ... על-ידיך** – תרסא רביעי כעין רמז לארבעה שיעורים בתפילין?

(שמ' בא י,ט) והינה – תרסא בתפקיד שיעור, והוא פרט קדמאה המתברר בכתוב **(שמ' בא י,ט) לך לאות** – היינו זמן הנחת תפילין כהובא ב-

[בבלי מנחות לוב, וב-]רמב"ם סת"ם פ"ד,ה"י ביום חול ומשיראה חבירו ברחוק ארבע אמות ויכירהו ועד שתשקע החמה.

ועוד בנושא שיעורים **[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ג,ה"א]** שמונה הלכות יש במעשה התפילין כולן הלכה למשה מסיני ולפיכך כולן מעכבות ואם שינה באחת מהן פסל, ואלו הם: שיהיו מרובעות, וכן תפירתן ברבוע, ואלכסונן ברבוע עד שיהיה להן ארבע זוויות שוות, (ארבע ההלכות למשה מסיני האחרות אינן בענין שיעורים)

ועוד בנושא שיעורים **[רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ג,ה"ב]** כיצד עושים תפילין של ראש לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו וכגבהו, ואם היה גבהו יותר על רחבו או פחות ממנו אין בכך כלום, ואין מקפידין אלא על ארכו שיהא כרחבו, (מוסיף על ה"א שיעור לגובה) לענין שיעור רצועות תפילין הובא ב-**[בבלי מנחות לה,ב]**.

לכאורה היה מקום ללמוד שהכתוב **(שמ' בא י,ט) והינה לך לאות על-ידיך** ילמד ענין של שיעור מספר הפרשות בתפילין של יד ושל ראש מתבנית הטעמים **(שמ' בא י,ט) והינה** – תרסא בתפקיד שיעור, והוא פרט קדמאה המתברר בכתוב **(שמ' בא י,ט) על-ידיך** – רביעי, ענין של ארבע פרשיות בתפילין של יד בבית אחד, וארבע פרשיות בתפילין של ראש בארבעה בתים.

אבל ה-**[מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יח]** לומד ארבעה בתים ופרשות מאיזכורן בתורה ארבע פעמים

(שמ' בא י,טז) והינה לאות וגו', בארבעה מקומות מזכיר פרשת תפילין **(שמ' בא י,ג) קדש-שלי** **(שמ' בא י,יא) והינה פרייבאך (דב' וא' ו,ד)**

שמע (דב' עקב יא,י) והינה אש-שמע מכאן אמרו מצות תפילין ארבע פרשיות של יד הם כרך אחד ארבע פרשיות של ראש הם ארבע

טוטפת ואלו הן **(שמ' בא י,ג) קדש-שלי** **(שמ' בא י,יא) והינה פרייבאך (דב' וא' ו,ד) שמע (דב' עקב יא,י) והינה אש-שמע** כותבן כסדרן, ואם לא כותבן כסדרן הרי אלו יגנוו. בבבלי מברכות ובמגילה לומד זאת מהיו הדברים האלה

[מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יז]

(שמ' בא י,ט) והינה לך לאות על-ידיך זה כרך אחד של ארבע פרשיות (טט): המלה אות משמעה כרך היינו בית אחד וטעם רביעי של **על-ידיך**

ילמד על ארבע פרשיות בכרך אחד) והדין נותן הואיל ואמרה תורה תן תפילין ביד תן תפילין בראש מה בראש ארבע טוטפות אף ביד

ארבע טוטפות תלמוד לומר **(שמ' בא י,ט) והינה לך לאות על-ידיך** כרך אחד של ארבע פרשיות (עכשו מנסה ללמוד מיד לראש) יכול

כשם שביד כרך אחד כך בראש כרך אחד והדין נותן (בדרך של מה מצוין) הואיל ואמרה תורה תן תפילין ביד תן תפילין בראש מה ביד

כרך אחד אף בראש כרך אחד ת"ל לטוטפות לטוטפות (מוצע לומר שאלו **(דב' וא' ו,ח) לטטפת (דב' עקב יא,יח) לטוטפת** (טט באפריקי

שתים, פעמיים) הרי ארבע טוטפות אמורות או יעשה ארבע כיסין של ארבע פרשיות (סה"כ 16) ת"ל **(שמ' בא י,ט) וּלְזִכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ**

כיס אחד של ארבע פרשיות: (לומד מראש ליד) (3 פעמים בתורה, טוטפות אחד לגופו ושתיים לפרשיות)

וּלְזִכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ – פשטא בתפקיד הערך אחד, מלמד על עור אחד לעשיית כיס (בית) אחד לתפילין של יד ועור אחד לעשיית ארבעה

כיסים (בתים) לתפילין של ראש. **[רמב"ם סת"ם פ"ג,ה"ב]** כיצד עושים תפילין של ראש לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו וכגבהו,

ואם היה גבהו יותר על רחבו או פחות ממנו אין בכך כלום, ואין מקפידין אלא על ארכו שיהא כרחבו, וחופרין בו שלשה חריצין

כדי שיעשה לו ארבע ראשים ... , ולוקחין עור ומרטיבין אותו במים ומשימין בו את העץ ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ ומכמשים אותו והוא רטוב מכאן ומכאן עד שעושין בו דמות שי"ן שיש לה שלשה ראשין מימין א המניה תפילין ודמות שי"ן שיש לה ארבעה ראשים משמאל

המניה. **[רמב"ם סת"ם פ"ג,ה"ד]** וכיצד עושין תפילין של יד לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו ויהיה גבהו כאצבע או יתר על זה מעט

או פחות מעט ומחפין אותו בעור רטוב ומניחין את העור על האימום עד שייבש וחולץ את העור ומניח את ארבע הפרשיות

במקום העץ ומחזיר מקצת העור מלמטה ותופרו מארבע פנותיו, ומניחין מן העור תובר מקום הרצועות.

[טור או"ח לב] העתיק דברי **[רמב"ם סת"ם פ"ג,ה"ב,ה"ד]** ולפלא שה-**[שו"ע או"ח לב]** לא זכר מהלכות אלו.

[התוה"מ] (שמ' בא י,ט) והינה לך לאות. נכתב ד' פעמים, הרי צותה התורה על ד' פרשיות אלה, שישמו אותם על היד ועל הראש, ...

ובכל ד' מקומות אלה תפס אצל יד לשון יחיד והיה **לאות (שמ' בא י,ט) והינה לך לאות על-ידיך (שמ' בא י,טז) והינה לאות**

על-ידיך (דב' וא' ו,ח) וקשרתם לאות על-ידיך (דב' עקב יא,יח) וקשרתם אתם לאות על-ידיכם (ולא אמר לאותות ואצל ראש

אומר לשון רבים לטוטפות **(שמ' בא י,טז) ולטוטפת בין עיניך (דב' וא' ו,ח) והניו לטטפת בין עיניך (דב' עקב יא,יח) והניו לטוטפת**

בין עיניכם], לבד פה אמר גם אצל ראש לשון יחיד לזכרון **(שמ' בא י,ט) וּלְזִכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ**, ובא פה שנוי גבי יד מ"ש **(שמ' בא י,ט)**

וְהָיָה לְךָ לְאוֹת ובכולם אמר (והיה) לאות, מזה למדו חכמי המסורת, שיש הבדל בין יד ובין ראש, ששל יד יהיה אות אחד ושל ראש

יהיו ארבע טוטפות כמספר הפרשיות, כי של יד יתנם בבית אחד וכולם אות אחד, ושל ראש יתן בד' בתים והם ארבע טוטפות, ובכל

זאת צריכים הבתים של ראש להיות מחוברים בעור אחד שמצד זה גם הם זכרון אחד לגבי הרואה אותם מבחוץ, שכולם מחוברים,

והם ארבע לגבי המניה שהוא יודע שבפנים הם חלוקים לד', וע"כ בג' מקומות שאמר לטוטפות בלשון רבים, שמדבר מצד המניה

אמר (והיה) לאות, לבד פה שאמר גם אצל הראש **(שמ' בא י,ט) וּלְזִכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ** בלשון יחיד שמדבר מצד שמבחוץ הם זכרון אחד, באר

ההבדל בין יד וראש כמ"ש **(שמ' בא י,ט) והינה לך לאות** שהיד הוא גם לך לאות אחד כי הוא אות אחד גם בפנים אבל הראש הוא

לזכרון ולא לך לזכרון כי בפנים הם ד' זכרונות רק בחוץ הם זכרון אחד כמו של יד, אבל **(שמ' בא י,ט) לך** בפנים רק היד הוא לאות

אחד לא הראש, ומאמר זה מובא בספרי פ' ואתחנן (סי' ל"ה) ומנחות (דף ל"ד):

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו ב"ה) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**, אנתה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להוביל; מונח – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבוי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** טפחא – קב עשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מתן רביע** ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – הוקש; השלישית: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל הפרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכתה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה עקירה שגגה = שכתה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיוו לנשוא אחר בהלכה:

על-ידך – רביע, בתפקיד איך כותבים את ארבע פרשיות בתפילין ומתחיל בתש"י. **בבלי מנחות לדב** [בבלי מנחות לדב] תנו רבנן: כיצד כותבין? תפלה של יד כותבה על עור אחד, ואם כתבה בארבע עורות והניחה בבית אחד - יצא; וצריך לדבק, שנאמר: (שם' בא יגט) **וְהִנֵּה לְךָ לְאֵיזֵי עַל-יָדְךָ**, כשם שאות אחת מבחוץ (בית עור אחד הוא האות) כך אות אחת מבפנים, דברי ר' יהודה; ר' יוסי אומר: אינו צריך. **רש"י בבלי מנחות לדב**, (שם' בא יגט) **וְהִנֵּה לְךָ לְאֵיזֵי** – אפי' לך לא יהא אלא אות אחת דכי הוו בפנים ד' אגרות שאינם דבוקות ונתונות בבית אחד לאחרים שאין רואין אלא חיצון חשוב אות אחת אבל לך (מ)שמש בהן וניכר ממשן של ד' אגרות כל אחת לבדה הו' ב' אותות. (תורה שלמה הערה צד) גירסא אחרת ד' אותות) כ"ב טבת התשע"ט

בבלי מנחות לדב, ת"ל: (שם' בא יגט) **וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ**, וזכרון אחד אמרתי לך ולא ב' וגי' זכרונות, הא כיצד? כותבין על ד' עורות ומניחין בד' בתים בעור אחד, ואם כתבן בעור אחד והניחן בד' בתים - יצא; וצריך שיהא ריוח ביניהן, דברי רבי, וחכ"א: אינו צריך; ושוי, שנותן חוט או משיחה בין כל אחת ואחת; ואם אין חריצין ניכר - פסולות. **וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ** – פשטא מונח זקף-קטן, פשטא מלמד שבית של תש"י עשוי מעור אחד ובית של תש"ר עשוי מעור אחד. זקף-קטן מלמד על שני לימודים בבית של תש"ר (א) כותבין על ד' עורות ומניחן בד' בתים בעור אחד, (ב) ואם כתבן בעור אחד והניחן בד' בתים - יצא; **בֵּין** – מונח בתפקיד הרחבת אחד או שני הלימודים. כאן הכותב תש"ר בעור אחד רבי וחכמים שויין שנותן חוט או משיחה בין כל אחת ואחת (מהפרשיות);

ע"פ **[תורה שלמה הערה צד]** שיעור של ארבע פרשיות של יד בכרך אחד, היינו לכתחילה כתובים בקלף אחד ומונחים בבית אחד ללא מחיצות ויכולים להיות כתובים בארבע אגרות לא דבוקות דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר אינו צריך לדבק. וע"פ דברי המכילתא יש לפרש שהלימוד מקרא הוא על עיקר הדין המבואר ברישא שצריך לכתוב ארבעתן על עור אחד כמפורש במכילתא וספרי ור' יוסי ס"ל שזה רק לכתחלה ואין זה מעכב. ט"ט: בית של תש"י ושל תש"ר עשוי מעור אחד, הכתוב בתש"י לכתחילה בקלף אחד, הכתוב בתש"ר יכול להיות כתוב בקלף אחד או בארבעה קלפים.

[תורה שלמה הערה צד] ע"פ **[רשב"א]** היינו לכתחילה לכותבם בקלף אחד אבל בעמודות מקבילות ואם לא בקלף אחד אז בעד ארבע קלפים כעמודות נפרדות ולחבר ביניהם. ולא לכתוב כמוזוה פרשה מעל פרשה.

שור'ע אר"ח הלכות תפילין סי' לב סעיף מז (סו מ'ז) אם כתב כל הארבעה פרשיות בקלף אחד, פח' כשרים (רטז) <לו> אפילו אין ריוח ביניהם, ובלבד שיהא חוט (ריז) או משיחה בין כל בית ובית.

[משנה ברורה סימן לב ס"ק רטז] (רטז) אפי' אין וכו' - ר"ל וכ"ש כשיש ריוח בין הפרשיות שיוכל לחתכם וישתייר כדי היקף גויל לכל אחת דשפיר דמי אף דבעת הכתיבה כתבן בקלף אחד וכתבו האחרונים אף על גב דכשאין ריוח ביניהם יהיה מוכרח להניח כל פרשה בביתה שלא בוקיפה אפי"ה כשר כי הזקיפה אינה אלא למצוה (טט: הידור) [כן מתבאר הפירוש לפי מש"כ הב"י בשם מהרי"א ומהר"י בן חביב וכן הסכים הב"ח ועיין במ"א בשם הד"מ];

ואין לפרש **על-ידך** – רביע – כארבעה לימודים, מפני שיש יותר מארבעה לימודים (א) ארבע פרשיות בבית של יד. (ב) בגובה שביד (ג) לאות לך ולא לאחרים (ד) דבר שנגד הלב (ה) יד שמאל (ו) להביא את הגדם שיהא נותן בימין (ז) כשנותן תפילין נותן של יד תחלה ואחר כך נותן של ראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואחר כך חולץ של יד: (ח) ר' יהודה אומ' הואיל ואמ' תורה תן תפילין ביד ותן תפילין בראש מה ביד מקום שראוי ליטמא בנגע אחד אף בראש מקום שראוי להטמא בנגע אחד:

שלא להסיח דעת מהתפילין.

בבלי שבת יב,א תני דבי רבי ישמעאל: יוצא אדם בתפילין בערב שבת עם חשיכה. מאי טעמא - כיון דאמר רבה בר רב הונא: חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה, קל וחמר מציץ: מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת - אמרה תורה (שם' תצ' כח, לח) **וְהִנֵּה עַל-מִצְחוֹ תְּמִיד** – (רש"י: קרא יתירה הוא להך דרשה, דהא כבר קבע ליה מקום (שם' תצ' כח, לח) **וְהִנֵּה עַל-מִצְחָ אֶהְרֹץ**) שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה - על אחת כמה וכמה! הלכך: מידכר דכיר להו (טט: מזכיר לזכור ע"י המשמוש).

(שם' תצ' כח, לח) **וְהִנֵּה עַל-מִצְחָ אֶהְרֹץ וְנִשְׂא אֶהְרֹץ אֶת-עֵינָיו הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר יְקַדְּשֵׁהוּ בְּיַד יְצָרָאֵל לְכַלְמַתְנָת קְדָשִׁיהֶם וְהִנֵּה עַל-מִצְחוֹ תְּמִיד לְרַצּוֹן לְהֶם לְפָנֵי ה'.**

[רמב"ם תפ' ומ' וס' תורה פ"ד, ה"ד] חייב אדם למשמש בתפיליו כל זמן שהם עליו שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה מקדושת הצניץ שהציץ אין בו אלא שם אחד ואילו יש בהם אחד ועשרים שם של יו"ד ה"א בשל ראש וכמותן בשל יד. **שור'ע אר"ח הל' תפילין סי' כח, ס"א** (א' חייב אדם א) אין למשמש בתפילין (א) א בכל [א] שעה, (ב) שלא יסיח דעתו מהם. (ב) וימשמש (ג) בשל יד (ד) תחלה, וכשיאמר (דב' וא' ו,ה) **וּקְשַׁרְתֶּם לְאֵזֵי עַל-יָדְךָ** ימשמש בשל יד, וכשיאמר (דב' וא' ו,ה) **וְהִנֵּה לְטַטְפֶּת בֵּין עֵינֶיךָ** ימשמש בשל ראש. **שור'ע אר"ח הלכות תפילין סי' כח, ס"ב** (ב' בתפילין של ראש (ה) חולץ [ב] תחלה, משום ג' דכתיב והיו לטוטפות בין עיניך (דברים ו, ח) כל זמן שבין עיניך, יהיו שתיים. צריך לחלוץ תפילין של ראש (ו) ג מעומד, ויניח ד [ד] בתיק של ראש (ז) ועליו של יד, כדי שכשיבא להניחם ד' יפגע בשל יד (ח) תחלה.

בֵּין עֵינֶיךָ – מרכא סלוק, רבוי הגבלות, (א) מגביל להתחילה להניח תש"י תחילה ואח"כ תש"ר וכך מקיים **וְהִנֵּה לְטַטְפֶּת** (שתי עדויות) (ב) **וְהִנֵּה לְטַטְפֶּת** כל זמן שתש"ר עליו. לכן מגביל להסיר של יד קודם לשל ראש. יסיר תש"ר תחילה כי אז פוסק מצב טוטפות. (ג) ראה שו"ע בדרך חליצה והנחה בתיק.

הסבר נוסף על "לך לאות" מובא בין היתר ב-**[מדרש תנאים לדברים פרק ו' (דב' וא' ו,ה) וקשרתם לאזי על-ידך והניו לטטפת בין עיניך: על-ידך בגובה של יד אתה אומ' בגובה של יד או (דב' וא' ו,ה) על-ידך כמשמעו הדין נותן הואיל ואמרה תורה תן תפילין בראש ותן תפילין ביד מה בראש בגובה שבראש אף ביד בגובה שביד] ר"א אומר על ידך בגובה של יד אתה אומ' בגובה של יד או (דב' וא' ו,ה) על-ידך כמשמעו ת"ל (שם' בא יגט) **וְהִנֵּה לְךָ לְאֵיזֵי עַל-יָדְךָ** ולא לאחרים לאות: ר' יצחק אומ' בגובה שביד אתה אומ' בגובה של יד (שם' בא יגט) **וְהִנֵּה לְךָ לְאֵיזֵי עַל-יָדְךָ** כמשמעו ת"ל (דב' וא' ו,ה) **וְהִנֵּה לְטַטְפֶּת בֵּין עֵינֶיךָ** דבר שכנגד לכך איזה זה גבוה שביד: טט: הניקוד של (דב' וא' ו,ה) **עַל-יָדְךָ** הוא בסגול, שבדרשות במקומות אחרים מלמד על רבים. אפשר שזה מאפשר את הדרשות, שאפשר שהן מהמקף (דב' וא' ו,ה) **עַל-יָדְךָ** שגידם בשמאל יניח על קיבורת יד ימין. איטר יד ימין יניח על ימינו שהיא כמו שמאל רוב העולם. לזה יש מקור ממלת (שם' בא יגט) **תְּנָנָה**.**

ע"פ **[מדרש תנאים] (דב' וא' ו,ה) על-ידך** בורר בין (א) כף היד (ב) בגובה שביד. ע"פ **[בבלי מנחות לדב]** (שם' בא יגט) **עַל-יָדְךָ** אבל לעניות דעתי הכתוב בשמות הוא איך כותבים את ארבע פרשיות בתפילין והלימוד למקום ביד צריך להיות מ-**(דב' וא' ו,ה) על-ידך** - זו גובה שביד; ונבחר בגובה שביד (כמו גובה בראש, מול הלב). בנוסף ללימוד (שם' בא יגט) **וְהִנֵּה ... על-ידך** לארבעה שיעורים.